

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 12 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001

Ένθετο

Τὰ Φιλανθρωπικά Ίδρύματα
καὶ οἱ κοινωνικὲς δραστηριότητες
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΤΙ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΜΑΣ...

Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος
κ. Χριστοδούλου

σελ. 3-5

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΠΝΟΟ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΚΡΗ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

σελ. 6-8

ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

Αρχιμανδρίτου Αγαθαγγέλου Χαραμαντίδη

σελ. 9-10

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ: ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ Η ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ;

Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

σελ. 11-14

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΓΕΝΕΘΛΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου

σελ. 15

Η ΒΙΑ

Αριστομένους Κ. Ματσόγγα

σελ. 16-17

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ιωάννου Φουντούλη, Καθηγητού Πανεπιστημίου

σελ. 18-19

ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟ ΣΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

Θεοδώρου Ι. Ψαριώτη

σελ. 20-21

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ

Ασιάνης Σαραντουλάκου

σελ. 22-24

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Αρχιμανδρίτου Χρυσόστομου Τριανταφύλλου

σελ. 25

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μανώλη Μελιού

σελ. 26-27

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ Ν' (2001)

σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΞΟΦΥΛΛΟ

«Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ»

Της Άγιογράφου Δήμητρας Παύλου

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου της Εκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Υπό του Κλάδου Έκδόσεων
της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Αρχιμ. Αγαθάγγελος Χαραμαντίδης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Όμ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
Τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Επιστημών και των Τεχνών

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ευάγγελος Π. Λέκκος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Αριστομένης Ματσόγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Τh.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Άσκληπιού 80, 114 71 Αθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Γιατί ο αδελφός μας είναι η ζωή μας...

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

Η ἔννοια τῆς φιλανθρωπίας, ὡς φιλοσοφικὴ ἐνόραση καὶ ὡς διάσταση ζωῆς, καθὼς καὶ οἱ κοινωνιολογικές, ἱστορικές καὶ νομοθετικές της προεκτάσεις ἀπετέλεσαν ἀντικείμενο μελέτης ἀπὸ πολλοὺς ἐρευνητές. Ἡ πατερικὴ, ὡστόσο, ἀπόδοση τῆς φιλανθρωπίας ὑπερβαίνει σὲ περιεχόμενο κάθε προηγούμενη κοινωνικὴ θεώρηση. Στὴ θεολογικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας κύριο ἔργο καὶ σκοπὸς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας εἶναι νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο, μέσῳ μᾶς πορείας πὺ ὀριοθετεῖται ἀπὸ τὰ οὐσιώδη τῆς πίστεως, στὴν ὑπαρξιακὴ μεταμόρφωση, σὲ μιὰ σταυραναστάσιμη πορεία μεταβάσεως ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς φύσεως· στὴν ἐλευθερία τῆς ἀγιότητας.

Ἡ θεραπεία τοῦ χωλοῦ ἐπαίτου, πὺ μᾶς περιγράφουν γλαφυρῶς οἱ Πρά-

ξεις τῶν Ἀποστόλων (γ', 2-11), ἐμπεριέχει ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν θεμελιώδους σημασίας γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας πραγματικότητα.

Τὸν ἐκ γενετῆς χωλὸ ἔφερναν κάθε μέρα οἱ δικοὶ του στὴν Πύλη τοῦ Ναοῦ, τὴν ὀνομαζομένη «Ὠραϊάν», γιὰ νὰ ζητεῖ ἐλεημοσύνη ἀπὸ ὅσους ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν στὸν Ναό. Ἡ θέση ἦταν προνομακὴ καὶ ὑποσχόταν ἱκανο-

ποιητικὸ «εἰσόδημα». Ὅταν ὁ χωλὸς εἶδε τοὺς δύο Ἀποστόλους, τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη, νὰ πλησιάζουν γιὰ νὰ εἰσέλθουν στὸν Ναό, ἐστράφη καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ «παρακαλοῦσε νὰ τοῦ δώσουν ἐλεημοσύνη». Ὁ Πέτρος ἀπευθύνθηκε πρὸς τὸν χωλὸ καὶ τοῦ εἶπε: «Κύτταξέ μας!». Ὁ χωλὸς συγκέντρωσε ὅλη τὴν προσοχή του πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ περίμενε κάτι νὰ πάρει. Καὶ ὁ Πέτρος τοῦ λέγει: «Ἀσήμι καὶ χρυσάφι δὲν ἔχω, ἀλλὰ ἐκεῖνο πὺ ἔχω σοῦ τὸ δίνω: Στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου σήμω καὶ περπάτησε». Τὸν

ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ αὐτὸς σηκώθηκε, εἰσήλθε στὸ Ναό καὶ δοξολόγησε τὸν Θεό.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δὲν προσέφερε ἐλεημοσύνη στὸν χωλὸ. Τὸν ἐθεράπευσε. Ἡ πράξη τοῦ Πέτρος δὲν ἱκανοποιεῖ ἀπλῶς καὶ προσωρινῶς

μιὰ μεμονωμένη ἀνάγκη, δὲν ξεριζώνει τὸ αἷτιο πὺ προκαλεῖ τὴν ἀνάγκη αὐτὴ. Ἐπὶ πλέον, δὲν καλύπτει μόνο μιὰ ὑλικὴ ἀνάγκη καὶ δὲν περιορίζεται στὴ σωματικὴ μόνον θεραπεία, ἀλλὰ ἀφορᾷ ὀλόκληρο τὸν ψυχοσωματικὸ ἄνθρωπο. Ἡ πράξη τοῦ Πέτρος σώζει τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀξιοπρέπειά του. Ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὸν πόνο, τὴ φτώχεια καὶ τὴ δυστυχία, ἀπὸ τὴ σωματικὴ καθήλωση καὶ τὴν ἐξάρτηση,

από τον προσωπικό εύτελισμό, τον κλωνισμό της αυτοεκτίμησης και την καταρράκωση της αξιοπρέπειας, που συνδέονται με τον έξαναγκασμό επιδείξεως της σωματικής αναπηρίας προς εξοκονόμηση του έπιουσίου. Με τον τρόπο αυτό ανοίγει τὸ δρόμο καὶ γὰ τὴν ψυχικὴ θεραπεία καὶ τὴ δοξολόγηση τοῦ Θεοῦ!

Ἡ διακονικὴ ἀρχὴ ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν θεραπεία τοῦ χαλοῦ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὴν εὐκαιριακὴ ἐλεημοσύνη καὶ τὴν ἐπιδοματικὴ πολιτικὴ, ποὺ ἀπαλύνουν περιστάσια καὶ πρὸς στιγμὴν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ συμπτώματα, πρὸς μιὰ ριζικότερη καὶ πιὸ ὀλοκληρωμένη ἀντιμετώπιση καί, εἰ δυνατόν, πρόληψη τῶν αἰτίων. Ἀπὸ τὴν προσφορὰ ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς κάποια ἢ κάποιες ἀνάγκες, πρὸς μιὰ προσφορὰ «γὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον».

Ἵπάρχουν ὀρισμένοι ποὺ παρεξηγοῦν τὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν περιορίζουν ἀποκλειστικῶς στὴν καλλιέργεια τῆς εὐσεβείας, καὶ στὴν ἐπιμέλεια τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς, ἀφήνοντας τὴ μέριμνα γὰ τὶς ὑλικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου στὸ Κράτος. Ὁ Μέγας Βασίλειος χαρακτηρίζει μιὰ τέτοια στάση, ποὺ ἐνδιαφέρεται μόνο γὰ τὴ νηστεία καὶ τὴν προσευχή, «ἀδάπανον εὐλάβειαν». Οἱ προσευχόμενοι καὶ νηστεύοντες καὶ στενάζοντες, ἐὰν δὲν προσφέρουν καὶ τὸν ὄβολόν τῆς φιλανθρωπίας, δὲν ὠφελοῦνται σὲ τίποτε: «Οὐ γὰρ παραδέχεται αὐτοὺς ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν». Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία χαρακτηρίζεται ὡς «Λειτουργία μετὰ τὴ Λειτουργία». Ὅπως δὲ ἡ ἐπιτελούμενη Θεία Εὐχαριστία προσφέρεται ὑπὲρ τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἔτσι καὶ ἡ διακονία, ὡς κοινωνικὴ λειτουργία, προσφέρεται γὰ τὶς πνευματικὲς καὶ ὑλικὲς ἀνάγκες συμπάσης τῆς κοινωνίας καὶ ἀποτελεῖ «προσφορὰ γὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπο, γὰ ὅλες τὶς πνευματικὲς καὶ ὑλικὲς του ἀνάγκες». Ἡδὴ ἀπὸ τὴ ἐποχὴ τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων ἡ Ἐκκλησία εἶχε συνειδητοποιήσει ὅτι συχνὰ ἡ πενία, ἡ ὑλικὴ στέρηση, ἡ κοινωνικὴ καταπίεση, ἡ κοινωνικὴ ἐξάρτηση, ἡ κοινωνικὴ ἀδικία, συνιστοῦν σπου-

δαῖα ἐμπόδια, ποὺ μποροῦν νὰ θέσουν σὲ κίνδον τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. «Στὴν ἐννοια τῆς Διακονίας ἐμπεριέχεται λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἀπελευθερωθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα ἀπὸ ὅλα, ὅσα τὴν καταπιέζουν, τὴν ὑποδουλώνουν καὶ παραμορφώνουν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ· εἶται ἀνοίγεται ὁ δρόμος πρὸς τὴ σωτηρία. Μετὰ τὴν ἐννοια αὐτὴ ἡ διακονία εἶναι ἀπελευθέρωση πρὸς λύτρωση».

Στὸν ἐκκλησιαστικὸ βίον δὲν παραγνωρίζεται ἡ ὀδυνηρὴ πραγματικότητα τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἀντίθετα, μέσα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ μας ἀγώνα νὰ «κατανοοῦμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης» (Ἐβρ. 1, 24), ἀναγνωρίζεται οὐσιαστικὰ ἡ ἀνάγκη τῆς προσφορᾶς ἀναπαύσεως καὶ παρηγορίας στὸν πάσχοντα σωματικὰ ἢ ψυχικὰ ἀδελφό. Τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικὸ, μιὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος γὰ τοὺς Χριστιανούς δὲν εἶναι μόνον κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ ὄν, ὅπως στὴν ἀρχαιότητα, μὰ πρωτίστως εἶναι «εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις Θεοῦ», τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας.

Ἐὰν «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Ῥωμ. 5, 5) καὶ ὡς συνέπεια μποροῦμε—καὶ ἄρα πρέπει—νὰ βλέπουμε στὰ πρόσωπα τῶν συνανθρώπων μας τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἀκριβῶς ὅπως, βλέποντας τὸν σαρκωθέντα Υἱόν Του ὁ Πατέρας, βλέπει καὶ ἀγαπᾷ ἐμᾶς ὅλους ὡς υἱούς καὶ μᾶς υἱοθετεῖ μέσω τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ Του, τότε εἶναι σαφὲς ὅτι στὸ πρόσωπο κάθε ἀνθρώπου πρέπει νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἀγαπᾶμε τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως τὴν διδασκαλία καὶ τὴν πίστη τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατανοώντας τὸ νόημα αὐτῆς τῆς πράγματι μοναδικῆς σὲ πανανθρώπινο ἐπίπεδο Πατερικῆς Παραδόσεως γὰ τὴν εὐρύτερη ἐννοια τῆς φιλανθρωπίας, ποὺ συγκινεῖ τὸν ἄνθρωπο, δίνοντας μὲ τὸν ζωντανὸ λόγο Τῆς τὴν κατεύθυνση τοῦ ὅλου ψυχισμοῦ τῶν πιστῶν Τῆς, γὰ τὴν διακονία τῆς Χριστιανικῆς Φιλανθρωπίας, ἐξέδωσε σχετικὸ Τόμο στὸν ὁποῖο παρυσιάζεται ἀνάγλυφα τὸ κοινωνικὸ τῆς ἔργου.

Στόν Τόμο αυτό καταγράφονται λεπτομερώς και με σαφήνεια τὰ Ἰδρύματα, φιλανθρωπικά και εκπαιδευτικά, και οί κοινωνικές δραστηριότητες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων και τῶν Χριστιανικῶν Ἀδελφοτήτων. Πρόκειται γιά Ἰδρύματα, τὰ ὁποία λειτουργοῦν μέ τήν φροντίδα και τὸ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας μας: Ἰδρύματα στολίδια, ἀρχιτεκτονικῆς καλλιτεχνίας ἐξωτερικῶς και ἐσωτερικῶς: Ἰδρύματα πού διακονοῦν τὸν ἀδελφό, πού εἶναι μόνος στὴ ζωὴ, γέρος, ἀσθενής, ἀνῆμπορος, μέ μειωμένες δυνατότητες ἀντιμετώπισης ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς: Ἰδρύματα πού φτιάχθηκαν μέ αἷμα, μέ πολὺ κόπο και μόχθο, ἀλλὰ και μέ ἐπαιτεία και πολλές φορές μέ χλευασμὸ ἐκ μέρους τῶν ἀντιτιθεμένων στο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἀνεγέρθηκαν γιά νὰ προσφέρουν πνεῦμα, κατὰ τὴν πατερικὴ ρῆση,

δηλαδή χαρὰ και ἀνακούφιση στον ἐμπερίστατο συνάνθρωπό μας.

Πιστεύουμε ὅτι στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, στὴν ὁποία κυριαρχεῖ ὁ ἄκρατος καταναλωτισμὸς και ὁ ἐγωισμὸς, τὸ φιλάνθρωπο πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ γίνεῖ πρότυπο, καθὼς ἀναδεικνύεῖ τὴ φιλανθρωπία ὄχι μόνο ὡς ἀρετὴ και ἰδανικό, ἀλλὰ και ὡς ὁδὸ πού ὁδηγεῖ στὴν ἐσωτερικὴ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Ἐκκλησία, νοουμένη ὄχι ὡς θεσμὸς μέ τὴ δικὴ του λογικὴ, ἀλλὰ ὡς σῶμα πιστῶν μέ κεφαλὴ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, θὰ συνεχίσει τὸ ἔργο Τῆς, διδάσκουσα «ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον και αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἢ νικήσασα τὸν κόσμον, ἢ πίστις ἡμῶν» (Ἰω. α', 54). Θὰ συνεχίσει νὰ μάχεται γιά τὰ προβλήματα τοῦ πλησίον, γνωρίζοντας ὅτι ἀκριβῶς ἐκεῖ, στον πλησίον, εἶναι κατατεθειμένος ὁ λόγος Τῆς, τὸ ἅγιο δισκοπότηρο τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγάπης

Τὸ φιλανθρωπικό και κοινωνικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Κλῆδος Ἐκδόσεων Ἐπικοινωνιακῆς και Μορφωτικῆς Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Ἀθῆνα 2001

Ὁ τόμος «Ἡ Μαρτυρία τῆς Ἀγάπης - Τὸ φιλανθρωπικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἀναφέρεται στο ἔργο και τὴν προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στον συνάνθρωπο πού βρίσκεται σὲ ἀνάγκη, προσφορὰ ἢ ὁποία εἶναι σύμφυτη μέ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία και σημειώνεται ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ εὐποῖα τῆς Ἐκκλησίας ἔχει νὰ παρουσιάσει ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἓνα ἐκκλησιαστικό ἔργο, χαρακτηριστικό παράδειγμα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ Βασιλειάδα, ἴδρυμα πρότυπο γιά τὴν ἐποχὴ του ἀλλὰ και τοὺς χρόνους πού ἀκολούθησαν.

Ὁ καλαίσθητος ἀφιερωματικὸς-μνημειακὸς τόμος ἀποτελεῖται ἀπὸ 396 σελίδες και περιλαμβάνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλούσιο φωτογραφικό ἕλικό, ὅλες τὶς ἀπαραίτητες πληροφορίες γιά τὴν προσφορὰ και τὴ λειτουργία τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἐνα βιβλίο ἀπαραίτητο γιά κάθε βιβλιοθήκη.

Τιμὴ 7.000 δρχ.

Παραγγελίες: τηλ. 72.26.597, 72.18.308

Κεντρικὴ διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο

Ἀποστολικῆς Διακονίας, Δραγατσανίου 2,

Πλ. Κλαυθμόνος, Ἀθῆνα, τηλ.: 32.28.637, fax: 33.10.977

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΠΙΝΟΟ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΚΡΗ

*(Επισημάνσεις ἐξ ἀφορμῆς τῆς 130ετηρίδος τῆς γεννήσεως
καὶ τῆς 60ετηρίδος τοῦ θανάτου αὐτοῦ)*

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

*«Πρεσβυτέρους ἐν ὑμῖν παρακαλῶ... ποι-
μάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ...
ἐκουσίως κατὰ Θεόν..., τύποι γινόμενοι τοῦ
ποιμνίου» (Α΄ Πέτρ. ε', 1-3).*

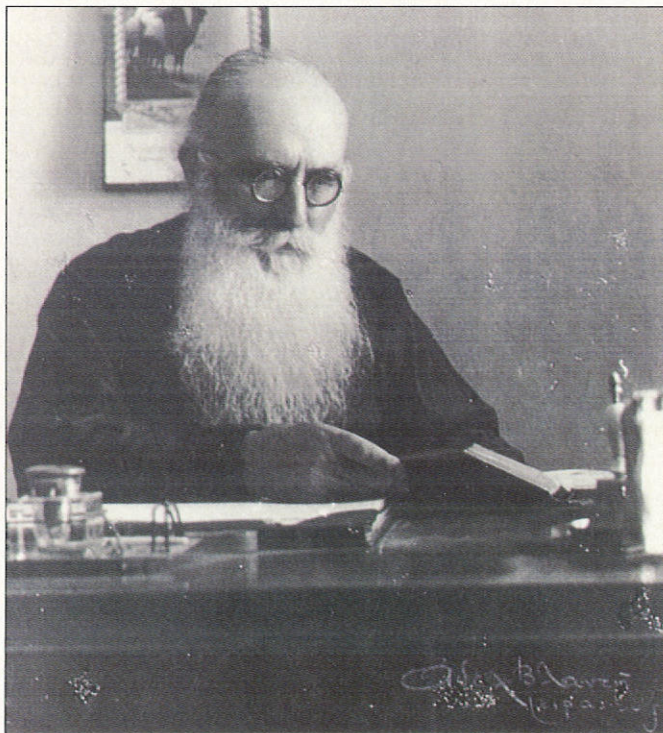
Ἐὰν τὴν 8η τοῦ πα-
ρελθόντος μηνὸς Νοεμ-
βρίου 2001 συμπλη-
ρώθηκαν 130 χρόνια
ἀπὸ τῆς γέννησι τοῦ
πατρὸς Γεωργίου Μακ-
ρῆ στὸν Πειραιᾶ, τὸ
γλυκοχάραμα τοῦ ἐρ-
χομένου Ν. Ἐτους
2002 προαναγγέλλει
ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς
Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἡ
Ἱερὰ Μητρόπολις Πει-
ραιῶς καὶ ἡ ἀνήκουσα
εἰς αὐτὴν Ἑνορία τοῦ
Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Βα-
σιλείου θὰ ἐορτάσῃ προ-
σεχῶς κατὰ κάποιον
—πανηγυρικόν, ὅπως
θὰ ἦταν εὐκταῖον—
τρόπον καὶ τῆ συμ-
πλήρωσι 60 ἐτῶν ἀπὸ τὴν πρὸς Κύριον ἐκ-
δημία του, ἡ ὁποία ἔγινε στὴν ἰδίᾳ πόλι τὴν
24η Αὐγούστου 1942.

Ἡ προβολὴ τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ
εἶναι ἐπιβεβλημένη, διότι ὁ μελετητὴς τῆς Ἱστο-
ρίας τῆς Νεοελληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ζω-
ῆς καὶ Χριστιανικῆς Κινήσεως, ὁ ὁποῖος μὲ

τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἱστορικῆς γενετικῆς μεθό-
δου ἰχνηλατεῖ καὶ ἐντοπίζει τὶς ἐκ πρώτης
ὄψεως ἀφανεῖς γενεσιουργές αἰτίες γεγονότων,
φαινομένων καὶ προσπαθειῶν, ὅπως ὁποῖοτε θὰ

ἐπισημάνῃ τὴν σὲ
πολλοὺς τομεῖς δαψι-
λῆ καρποφορία τῶν
σπόρων, ποὺ ἔχουν ρι-
φθῆ ἀπὸ τὸν π. Γεώρ-
γιο Μακρῆ, τὸν φω-
τισμένο αὐτὸν ἐφη-
μέριο τοῦ Πειραιῶς.
Ἡ γενετικὴ αὐτὴ μέ-
θοδος μᾶς βοηθεῖ νὰ
κατανοήσωμε ὅτι πολ-
λὲς ἀπὸ τὶς σημερι-
νὲς ἀνακαινιστικὲς
προσπάθειες μέσα στὰ
πλαίσια τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἑλλάδος,
ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἱστο-
ρικὰ γεγονότα, «δὲν
εἶναι μεμονωμένα,
ἀλλὰ τμήματα συμπλέ-
γματος γεγονότων,

γέννημα προϋπαρχόντων ἱστορικῶν παραγόν-
των», καὶ ὅτι «ἢ ἀκτινοβόλος πνευματικὴ λα-
μπρὰς μεταδιβάξεται..., ἢ μία ἰδέα ἀνάπτεται ἐκ
τῆς ἄλλης καὶ οὐδεὶς σπινθήρ ἐκ τοῦ πνευματι-
κοῦ κόσμου ἀπόλλυται, ὅσον ὁποῖοτε καὶ ἂν φαί-
νεται ἐσβεσμένος» (Βασιλείου Κ. Στεφανίδου,
Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Γενικῆς

Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, Ἀθῆναι 1926, σσ. 243-258).

Πολλές φορές, κατὰ τὸ πρόσφατο παρελθόν, ἔχει γίνει λόγος γιὰ τὸ «νεοελληνικὸ χριστιανικὸ κίνημα» καὶ γιὰ τοὺς πρωτεργάτες καὶ ἐμψυχωτές του. Στὸν κατάλογο ὅμως τῶν προσωπικοτήτων αὐτῶν, ποὺ ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωσι τῶν σημερινῶν ἀνακαινιστικῶν στόχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἱεραποστολικῶν κινήσεων της πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ προστεθῆ καὶ ἡ —κάπως ἀπὸ πολλοὺς λησμονημένη καὶ παραμερισμένη— φυσιογνωμία τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν πολυσχιδῆ, πολύπτυχη καὶ πολύπλευρη δρᾶσι του κατέστη σταθμὸς καὶ ὀρόσημο, ποὺ σηματοδότησε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ τὸ πρῶτο ἕμισυ τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὴν ἑναρξί τῆς προβολῆς μερικῶν σημαντικῶν διαστάσεων τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπισημάνουμε δειγματοληπτικῶς μερικοὺς ἀπὸ τοὺς σπόρους, ποὺ ἐσπάρησαν ἀπὸ τὸν π. Γεώργιο Μακρῆ, καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς σπινθῆρες ποὺ ἡ φωτεινὴ προσωπικότης του ἐξέπεμψε στὴν Πειραιϊκὴ κοινωνία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ καρποφορία ἀπὸ τοὺς σπόρους αὐτοὺς καὶ οἱ λαμπρῶνες ἀπὸ τοὺς σπινθῆρες αὐτοὺς συνεχίζονται ἕως σήμερα καὶ εἶναι ὀρατὲς καὶ ἐκδηλες σὲ σημαντικοὺς τομεῖς τῆς ἀνακαινιστικῆς προσπάθειας τῶν ἐκλεκτῶν καὶ φωτισμένων στελεχῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐπισημάνσεις μας, ποὺ γίνονται κατωτέρω μὲ ἐπικέντρωσι τῆς προσοχῆς μας σὲ μερικὰ σημεῖα τῆς πρωτοποριακῆς καὶ ρηξικέλευθης συμβολῆς του στὴν ἀναμόρφωσι τῆς νεοελληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἔχουν κατ' ἐξοχὴν θέσι μέσα στὸ περιοδικὸ «Ἐφημέριος», τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ παρουσιάξῃ καὶ ἐξαίρετα πρότυπα «οἰκονόμων μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1), ἄξια μιμήσεως ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐφημερίους. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ σημεῖα αὐτά;

1) Ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς ἀπὸ τῆ νεανι-

κῆ του ἡλικία, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν εὐσέβεια τῆς πτωχῆς οἰκογένειάς του, διακρινόταν γιὰ τὴν φλογερὴ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ πίστι του. Ἦδη, κατ' ἀρχάς, ὡς φοιτητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐντρυφοῦσε στὴν ἱερὰ βιβλικὴ καὶ πατερικὴ μελέτη καὶ ἐμβαπτιζόταν στὰ ρεῖθρα τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητος. Σὲ ἡλικία 19 ἐτῶν, τὸν Μάϊο τοῦ 1890, ἐξέδωκε στὸν Πειραιᾶ τὸ πρῶτο πόνημά του μὲ τὸν τίτλο «Περὶ συντριβῆς τῆς καρδίας, τοῦ ἱεροῦ Ἀγίουσίνου». Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ὁ νεαρὸς συγγραφεύς, ἐκδηλώνοντας τὴν ἀφοσίωσι καὶ ἀγάπη του πρὸς τὴν Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἀφιέρωσε τὴν πρώτη αὐτῆ συγγραφή του «τῇ τοῦ Χριστοῦ Νύμφῃ, Μιᾶ, Ἁγία, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ».

2) Μὲ παρότρυνσι τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ ὁ νεαρὸς Γεώργιος Μακρῆς μετενεγράφη ἐκ τῆς Φιλοσοφικῆς στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Στὴ συνέχεια, μὲ τὶς προτροπὲς καὶ τὴν ἄδεια τοῦ ἰδίου Μητροπολίτου, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ θεῖο κήρυγμα ἦταν σπάνιο εἶδος, κήρυττε τακτικῶς τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ στὸν προχείρως κατασκευασμένο Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ σὲ ἄλλους Ἱ. Ναοὺς τοῦ Πειραιῶς. Ἐπιθυμῶντας τὴ διάδοσι τοῦ θείου λόγου, συνδέθηκε μὲ τοὺς ἐπιφανεῖς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου Κωνσταντῖνο Διαλησιμᾶ καὶ Μιχαῆλ Γαλανό, ποὺ ἦσαν ἡγετικά στελέχη τοῦ Συλλόγου «Ἀνάπλασις», καὶ συνεργάσθηκε μαζί τους στὰ πλαίσια τοῦ ἀκτινοβόλου αὐτοῦ Συλλόγου γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ θείου κηρύγματος στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ.

3) Ὁ Γεώργιος Μακρῆς, αἰσθανόμενος ἱερὸν ρίγος πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ὕψους τῆς ἱερωσύνης, μόνον κατόπιν ἐντόνων προτροπῶν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου Μινοπούλου, ὑπερνίκησε τοὺς δισταγμοὺς του καί, ἤδη νυμφευμένος ἀπὸ τὸν Νοέμβριο 1896 καὶ ἔχοντας ὡς σύζυγο τὴν εὐσεβῆ διδασκάλισσα Ξανθὴ Γεωργίου Βαλσαμῆ, ἀπεφάσισε νὰ εἰσέλθῃ ὡς ἔγγαμος στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ἀναδείχθηκε ὄχι μόνον ἐξαίρετος οἰκογενειάρχης

μέ έννέα τέκνα, έκ τῶν ὁποίων ἔζησαν τὰ ἑπτὰ — τὰ ὁποῖα μορφώθηκαν μέ τις στοργικῆς φροντίδες του καί μερικὰ ἀναδείχθηκαν σέ ἐπιστήμονες, ὅπως λ.χ. ὁ διακεκριμένος θεολόγος, ἐκπαιδευτικός καί συγγραφεὺς Σπυρίδων Μακρῆς— ἀλλά καί ἐπιφανῆς λειτουργὸς τοῦ Ἰψίστου καί ρηξικέλευθος σκαπανεὺς στο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Χειροτονήθηκε διάκονος τὴν 16ῃ Μαΐου 1907 ἀπὸ τὸν πρῶν Κυθῆρων ἀείμνηστον Εὐθύμιον Καθαθάν στὴν Ἀθήνα (στο παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, παραπλεύρως στο Μητροπολιτικὸ Μέγαρο). Μετὰ τέσσαρες ἡμέρες, τὴν 20ῃ Μαΐου 1907 εἶχε τὸ μέγα προνόμιο καί τὴν εὐλογία νὰ χειροτονηθῆ πρεσβύτερος στὸν περικαλλῆ Ἰ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πειραιῶς ἀπὸ τὸν Ἅγιο τοῦ 20οῦ αἰῶνος Νεκτᾶριο Κεφαλαῖ, πρῶν Μητροπολίτη Πενταπόλεως καί Διευθυντὴ τότε τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Στὴν ἀρχὴ τοποθετήθηκε ὡς ἐφημέριος στὸν Ἅγιο Νικόλαο (1907-1909), ἀλλὰ στὴ συνέχεια ἀπὸ τὴν κατὰ τὸν Νοέμβριο 1909 ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἀνοικοδομηθέντος Ἰ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς ἀνέλαβεν εἰς αὐτὸν τὰ καθήκοντα τοῦ ἐφημερίου, παραμείνας ἐκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου του παρὰ τις ἐπανειλημμένες δελεαστικῆς προτάσεις, πού τοῦ ἔγιναν, γιὰ νὰ μετατεθῆ σέ κεντρικωτάτους Ἰ. Ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καί τοῦ Πειραιῶς.

4) Ἡ δρᾶσίς του ὡς ἐφημερίου ἐκτιμήθηκε καί ἀμείφθηκε ποικιλοτρόπως, —μὴ ὑπαρχούσης τότε ἀκόμη τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Πειραιῶς—, ἀπὸ τὴν Ἰ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν.

Ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς ἔλαβε τὰ ὄφικια τοῦ Οἰκονόμου καί τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου καί τοὺς τίτλους τοῦ Κατηχητοῦ καί τοῦ Σταυροφόρου ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Ἀρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Παπαδόπουλο. Ὁ ἐπιφανῆς αὐτὸς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού τοῦ ἀνέθετεν, ὅπως θὰ ἐπισημάνουμε καί κατωτέρω, καί διάφορα ἄλλα τιμητικὰ καθήκοντα καί ἀποστολές, τὸν τίμησε καί μέ τὴν αὐτοπρόσωπη παρουσία καί μέ τὴν ἐγκωμιαστικὴ προσφώνησί του κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 25ετηρίδος λαμπρῆς ποιμαντικῆς διακονίας τοῦ

π. Γεωργίου. Χαρακτηριστικῆς εἶναι καί οἱ τιμές, πού ἐπιδαψίλευσαν στὸν διακεκριμένο ἐφημέριο, καί οἱ ἀείμνηστοι Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χρῦσανθος καί Δαμασκηνός.

Μετὰ τὸν θάνατο τῆς συζύγου τοῦ π. Γεωργίου Μακρῆ, ἡ ὁποία ὑπῆρξε γι' αὐτὸν πολυτιμοτάτη σύντροφος, βοηθὸς καί ἰέρεια τῆς «κατ' οἶκον ἐκκλησίας» του, ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος, παρακινηθεὶς ἀπὸ τὴν ἐκτιμῶσα τὸν πολυσέβαστο ἐφημέριο Ἠγεσία τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή», χωρὶς νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πρόθεσί του, κάλεσε τὸν π. Γεώργιο νὰ λειτουργήσῃ μαζί του στὸν πανηγυρίζοντα τὴν 9ῃ Ἰουνίου 1941 Ἰ. Ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς καί τότε —μέ ἐπαινετικούς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἀντηχοῦν ἀκόμη στ' αὐτιὰ τοῦ γράφοντος, πού παρευρισκόταν ἐκεῖ—, ἐκφράζοντας τὴν πρὸς τὸν σεμνὸ καί δραστήριο ἐφημέριο τοῦ Ἰ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς ἐκτίμησί του καί τις εὐχαριστίες τῆς ἐπίσημης Ἐκκλησίας γιὰ τὴν πρὸς Αὐτὴν πολυσχιδῆ προσφορά του, τοῦ εὐχήθηκε ἔτη πολλὰ καί τοῦ προσέφερε, κατὰ τὴν περὶ τῆς σχετικῆς προχειρίσεως τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὄφικιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου.

Ἀλλὰ καί ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός τίμησε τὸν διακεκριμένο ἱερέα τοῦ Πειραιῶς, συμμετασχὼν αὐτοπροσώπως στο πάνδημο Πειραιῖκὸ προσκύνημα τῆς 25ῆς Αὐγούστου 1942 κατὰ τὴν κηδεῖα τοῦ π. Γεωργίου Μακρῆ. Μάλιστα ὁ μακαριστὸς Πρωθιεράρχης μέ ἐκτενῆ ἐπικήδειο λόγο του ἐξῆρε τὴν προσωπικότητα καί τὴν προσφορά τοῦ ἀειμνήστου ἐφημερίου καί ἐπεσήμανε τὸ δυσαναπλήρωτο κενό, πού ἐδημιουργεῖτο διὰ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἡλικίας 71 ἐτῶν ἐπιφανοῦς κληρικοῦ.

Ἀλλὰ γιὰ ποίους συγκεκριμένους λόγους, ἐκτὸς τῶν ἤδη ἀναφερθέντων, τιμήθηκε τόσο πολὺ ὁ π. Γεώργιος Μακρῆς; Περὶ αὐτῶν θὰ γίνῃ λόγος στο ἐπόμενο ἄρθρο μας, στο ὁποῖο θὰ παρουσιάσωμε τοὺς κεντρικοὺς ἄξονες τῆς μεγάλης προσφοράς του καί θὰ ὑποδείξωμε τις ἕως σήμερα ἐπιδράσεις της.

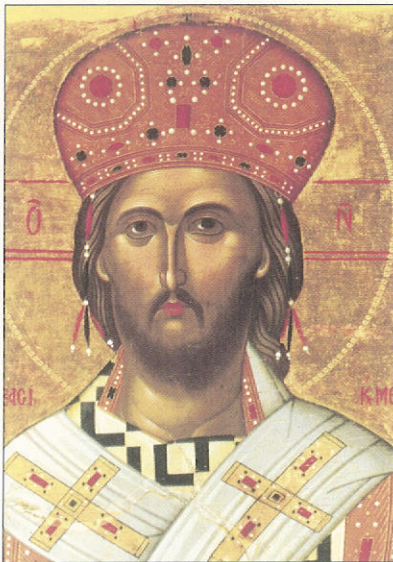
Ἐκκλησία, κοινωνία καὶ κόσμος

Ἀρχιμ. Ἀγαθαγγέλου Χαραμαντίδη

Η Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἀποστολικὴ παράδοση εἶναι τὸ ἱστορικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, σὲ ὅποιο ἀνακεφαλαιώνεται, ἀνακαινίζεται καὶ τελειοῦται τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἡ ὅλη δημιουργία, τόσο γιὰ τὴν ἀποκαταλλαγὴ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς προπρωτικῆς κοινωνίας Θεοῦ, ἀνθρώπου καὶ κόσμου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐσχατολογικὴ τελείωσιν τῆς ἐγκαινισθεῖσης ἐν Χριστῷ βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἀπαρχὴ τοῦ «νέου γένους» τῶν χριστιανῶν ὑπῆρξε ὁ δεῦτερος Ἀδάμ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, σὲ τὸ σῶμα τοῦ ὁποῦ ἐγεννητοῦνται ὡς μέλη πάντες οἱ βαπτιζόμενοι, ἐφ' ὅσον «ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν... καὶ γεγονάμεν σύμφυτοι τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ» (Ρωμ. 11, 23-24). Ἡ νέα αὐτὴ σχέση τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν Θεὸ διώνεται ὡς κοινὴ ἐμπειρία στὴν ὀργανικὴ ἐνότητα καὶ στὴν ἁρμονικὴ λειτουργία τοῦ ἐνὸς σώματος, «καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν... ἡμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α΄ Κορ. 12,12 κ. ἐξ.), σὲ ὅποιο ἀνακαινίζεται ὁ «παλαιὸς αἰὼν», τελειοποιεῖται καὶ διώνεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἡ νέα ἐν Χριστῷ πραγματικότητα τοῦ κόσμου καὶ ἐνώνεται ὁ «νῦν» μὲ τὸν «μέλλοντα αἰῶνα» στὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας (Ρωμ. 5,12-21).

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτὴ ἐμπειρία ἀποτελεῖ τὴ βαθύτερη ἱστορικὴ ἔκφραση τοῦ ἔργου τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὅποιο *βεβαιώνει* τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου στὴν Ἐκκλησία, *ζωοποιεῖ* τὴν ἐν Χριστῷ νέα ἀνθρωπότητα, *καθιστᾷ προσιτὴ* στὴν Ἐκκλησία τὴν ἀλήθεια τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως, *προφυλάσσει* τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὶς καιρικὰς οὐτοπίες ἢ τὶς μονομερεῖς ἐσχατολογικὰς ἀναζητήσεις, *διασφαλίζει* τὴν ἀθροικότητα τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεως κατὰ τὴ

σύνδεσίν της μὲ τὰ συγκεκριμένα ἱστορικὰ σχήματα, *μετασχηματίζει* τὴν ἐν Χριστῷ ἱστορικὴ ἀλήθεια σὲ συγχρονικὴ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, *διατηρεῖ* στὴν Ἐκκλησία τὴν αἰθεντικὴ ἰσορροπία μεταξὺ διαχρονικῆς συνέχειας καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, *κατοχυρώνει* τὴν αἰθεντικὴ περιχώρησιν τοῦ διαρκοῦς εἶναι τῆς πίστεως σὲ συνεχὲς ἐκκλησιαστικὸ γίνεσθαι τῆς παραδόσεως καὶ καθοδηγεῖ γενικότερα τὴν Ἐκκλησία στὴν ἀσφαλὴ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς της στὸν κόσμον μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ αἰῶνος.

Ἡ πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, κατὰ τὴν παραγγελία τοῦ Ἰδρυτοῦ της, ἐφικτὴ μόνον μὲ τὴ βίωσιν τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ μὲ τὸν εὐαγγελισμό τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς «πάντα τὰ ἔθνη», ἀναφέρεται δὲ στὴν *πρόσληψη, τὴν ἀνακαίνισιν καὶ τὴν ἀναφορὰ* τοῦ κόσμου σὲ τὸ θεῖο Ἰδρυτὴ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, ἡ πρόσληψη τοῦ κόσμου σὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας κατανοεῖται πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσλήψεως ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τῆς ὅλης θείας δημιουργίας στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, «*ἵνα ἢ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός*» (Κολ. 3, 11). Πράγματι, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καίτοι ἀνέλαβε κατὰ τὴν ἐνανθρωπότητά του τὴν κοινὴ ἀνθρώπινη φύσιν ἐκ γένους Δαυὶδ, δὲν ἦταν ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος μέσα στὴν ἀνθρωπότητά του, ἀλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε στὴ δική του ἀνθρωπότητα ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ὁλόκληρη τὴ θεία δημιουργία.

Ἡ χριστολογικὴ αὐτὴ προοπτικὴ τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ κόσμου, ἡ ὁποία ἔχει ὡς βασικὴ τῆς ἀξονα τὴν «ἀνακεφαλαιώσιν» τῶν πάντων στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ὑποδηλώνει σαφῶς τὴν *προσληπτικὴ* καὶ ὄχι *βεβαίως τὴν ἀπορριπτικὴ* λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὅλη ἱστορία τῆς

σωτηρίας. Πράγματι, η Έκκλησία, ως ιστορική προέκταση του σώματος Χριστού μέσα στον χρόνο και στον χώρο, προσλαμβάνει συνεχώς τον άνθρωπο και τον κόσμο, όχι βεβαίως ως απλά θεωρητικά ή ιδεολογικά σχήματα, αλλά ως σαρκωμένες ιστορικές πραγματικότητες, όπως δηλαδή ο άνθρωπος υπάρχει και εξελίσσεται μέσα στην ποικιλία των πνευματικών του αναζητήσεων ή και των πολιτιστικών του παραδόσεων. Άλλωστε, ό,τι κάνει ο Χριστός στον κόσμο το κάνει μέσα από την Έκκλησία Του, όπως και ό,τι κάνει η Έκκλησία στον κόσμο το κάνει μέσα από τον Χριστό.

Υπό την έννοια αυτή, η όλη λειτουργία της Έκκλησίας είναι κατά τη φύση της, ως σώματος Χριστού, όπως και κατά την αποστολή της, ως προσλήψεως στο σώμα Χριστού όλου κλήρου του ανθρώπινου γένους, ο κατ' ἐξοχήν ιερός χώρος της υπερέβασης όλων των ἐθνικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν και τῶν ὅποιων ἄλλων διαστάσεων τόσο για τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκατάσταση τῆς ὀρθῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου με τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπό του καὶ τὸν κόσμο, ὅσο καὶ για τὴν ἀνάδειξη τῆς ὄντολογικῆς ἐνότητας τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἀυτὴ ὑπῆρξε πάντοτε ἡ αὐτοσυνειδησία τῆς Έκκλησίας, ὅπως ἐκφράσθηκε στὴ θεολογία τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Έκκλησίας καὶ ὅπως αὐτὴ διώνεται με μοναδικὴ συνέπεια καὶ συνέχεια στὴν ὀρθόδοξη, κυρίως, λειτουργικὴ ἐμπειρία καὶ παράδοση.

Τὴ συνείδηση αὐτὴ τῆς Έκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων ἐκφράζει με χαρακτηριστικὸ τρόπο καὶ ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τῆς πρὸς Διόγνητον Ἐπιστολῆς.

«Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνῆ, οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γὰρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται, οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἐλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκλήρωθη, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθειν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτη καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἐαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη, πατρίς ἐστὶν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρίς, ξένη... Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὀρισμένοις νόμοις, καὶ τοῖς ἰδίους βίοις νικῶσι νόμους. Ἀγαπῶσι

πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἄγνοοῦνται, καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται, καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι, καὶ πλουτίζουσι πολλοὺς· πάντων ὑστεροῦνται, καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται, καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται. Βλασφημοῦνται, καὶ δικαιοῦνται. Λοιδωροῦνται, καὶ εὐλογοῦσιν. Ὑβρίζονται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες, ὡς κακοὶ κολάζονται. Κολαζόμενοι, χαίρουσιν ὡς ζωοποιοῦμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται, καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν. Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῆ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ χριστιανοί. Ἔσονται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχῆ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχῆ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος καὶ Χριστιανοὶ τῷ κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου».

Πράγματι, ἡ ὅλη λειτουργία τῆς Έκκλησίας γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ ιστορικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, εἰσάγει μίαν νέα πρόταση γιὰ τὴν ριζικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς ὅλης κοινωνίας, ἀφοῦ προβάλλει ἓνα νέο πρότυπο ἀνθρώπου, τὸ πρότυπο τοῦ «χριστιανοῦ ἀνθρώπου», ὡς βασικοῦ κτυπάρου γιὰ τὴν ἀνανέωση τῶν δομῶν της, καὶ ἓνα νέο τύπο σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου με τὸν Θεὸ καὶ με τὸν κόσμο, τὸν τύπο τῆς ἐν Χριστῷ σαρκωμένης κοινωνικῆς πραγματικότητας. Ὑπὸ τὴν έννοια αὐτὴ, ἡ χριστιανικὴ κοινότητα λειτούργησε ἐξ ἀρχῆς ὄχι μόνο ὡς μίαν ἀπλὴ θρησκευτικὴ πρόταση, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς μίαν σύνθετη κοινωνικὴ πρόκληση, ἡ ὁποία συνέδεε τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας με τὴν ὀργανικὴ τους ἔνταξη στὸ συγκεκριμένο ἐκκλησιαστικὸ σῶμα. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἀρχίσε πάντοτε με τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τελειωνόταν με τὸ μυσταγωγικὸ βάπτισμα καὶ τὴν ὅλη μυστηριακὴ ἐμπειρία τῆς Έκκλησίας, τὰ ὁποῖα μορφοποιοῦσαν τὴν ἰδιαίτερη πνευματικὴ ταυτότητα τοῦ θεανθρώπινου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος μέσα στὰ εὐρύτερα πλαίσια τῆς κοινωνίας. Ἔτσι, ἡ βαθύτερη σχέση Έκκλησίας καὶ κόσμου διώνεται ἐμπειρικὰ σὲ κάθε λειτουργικὴ σύναξη, στὴν ὁποία συγκροτεῖται τὸ σῶμα Χριστοῦ, τόσο ὡς μίαν εὐχαριστιακὴ ἀναφορὰ τῆς ὅλης θείας δημιουργίας στὸν Δημιουργό της, ὅσο καὶ ὡς μίαν μυσταγωγικὴ προέκταση τῆς Ἁγίας Τράπεζας σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ: ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ Ή ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ;

Του 'Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητού Πανεπιστημίου

Ή αιτιολόγηση ενός τίτλου

Θά χαρακτηρίζα ως πολυκύμαντη και ταραχώδη την ιστορία των σχέσεων μεταξύ έπιστήμης και θρησκείας. Συνέδρια ειδικών αλλά και άρθρα εκλαϊκευτικά, τὰ μέσα μαζικής ενημέρωσης, άπηχοῦν ένα διάλογο πού εξακολουθεῖ νά παθιάζει τὸ μεγάλο κοινό. Καθ' έαυτὸ τὸ πρῶγμα εἶναι κατανοητό: γιὰ ένα κόσμο πού άμφιβάλλει ὀλοένα καὶ περισσότερο γιὰ τὸν έαυτὸ του, ὁ Θεός, ἡ θρησκεία, ἡ έπιστήμη εἶναι ἐκ τῶν προτέρων οἱ περισσότεροι ικανοὶ νά μᾶς πληροφορήσουν γιὰ τὴν άκριβή κατάσταση καὶ θέση στήν ὁποία βρισκόμαστε. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι δέν μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα, τὸ ἴδιο γλωσσικὸ ἰδίωμα καὶ ὅτι γιὰ μεγάλο διάστημα πιστευόταν ὅτι ἡ μία ἐναντιωνόταν στήν ἄλλη.

Δέν εἶναι ἴσως τῆς παρούσης στιγμῆς νά ανατρέξουμε στίς δυσκολίες ἐνός διαλόγου μεταξύ θρησκείας καὶ έπιστήμης. Οὔτε στὸ τί δυσκολεύει αὐτὸν τὸν διάλογο. Πιθανὸν νά ὀφείλεται στὸ ὅτι καὶ οἱ δύο ἐξαρτῶνται ἀπὸ δύο ἀδιάλακτες, ἀσυμβίβαστες πορεῖες πού ἀκολουθοῦν γιὰ νά σχηματίσουν τὸ περιεχόμενό τους. Πλήν ὅμως, έπιστήμη καὶ θρησκεία ἔχουν νά ποῦν κάτι ἡ μία στήν ἄλλη καὶ νά συμπορευτοῦν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς ἐξαρτήσεις τους; Ή θά εἶναι δέσμες ἀπὸ τίς ἐξαρτήσεις τους, μὲ ἕψιλον, τὰ ἀναγκαῖα μέσα καὶ μεθόδους, δηλαδή πού χρησι-

μοποιοῦν κάθε μία γιὰ τὴ διερεύνηση καὶ ἀνάδειξη τοῦ ἀντικειμένου τους;

Ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου μᾶς ὑποχρεώνει, βέβαια, νά δώσουμε κάποιες ἐξηγήσεις γιὰ τὴν προαναγγελθεῖσα ἐπιλογή του. Δέν μπορούμε νά ἀρνηθοῦμε ὅτι τόσο ἡ θρησκεία ὅσο καὶ ἡ έπιστήμη

εἶναι «ποσοότητες», οἱ ὁποῖες μποροῦν νά λάβουν διάφορες τιμές καὶ νά μεταβληθοῦν. Τὸ ποσοτικὸ δέν ἀμφισβητεῖ τὸ ποιοτικὸ. Ἄπλως ὑποδηλώνει τὸ «μετρήσιμο». Οἱ μεταβολές καὶ τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης μποροῦν νά διαπιστωθοῦν καὶ ἀριθμητικά. Στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο.

Γιὰ παράδειγμα, πότε καὶ πού ἐφαρμόστηκαν τὰ ἀποτελέσματα κάποιας ἐφευρέσεως; Ἄν σήμερα ὅλες οἱ χῶρες γεύονται τοὺς καρπούς τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου; Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὰ πορίσματα τῆς μᾶς ἡ τῆς ἄλλης έπιστήμης; Ἡ διερεύνηση τῆς κοινῆς γνώμης μὲ τίς διάφορες τεχνικές τῆς μπορεῖ νά διαπιστώσει τέτοιου τύπου ἐρωτήματα.

Μὲ ἀριθμητικὰ δεδομένα μπορούμε νά διαπιστώσουμε ἐπίσης τὴν ἐξάπλωση τῶν διαφόρων θρησκειῶν, τὴ συνήθεια τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἡ τὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια ἡ τίς θρησκευτικὲς τελετές. Τὴ σχέση θεωρητικῆς διδασκαλίας καὶ πρακτικῆς συμπεριφορᾶς. Ἄκόμη καὶ τὴ σχέση μεταξύ θρησκείας καὶ έπιστήμης.

Ἐτσι, ἔρευνα τοῦ 1992 δείχνει ὅτι τὸ 89% τῶν ἐρωτηθέντων –πιστῶν καὶ μὴ πιστῶν– ἀπὴν-

Γιατὶ ὁ Θεός ἐπιτρέφει.
Εξώφυλλο τοῦ «L'Express» τῆς 1ης Νοεμβρίου 2001.

τησε ότι ο έπιστήμων μπορεί άνεμπόδιστα να πιστεύει και το 64% ότι η έπιστήμη δέν θα μπορέσει ποτέ να άποδείξει την ύπαρξη ή την άνυπαρξία του Θεού.

Θρησκεία και Έπιστήμη είναι, λοιπόν, μεταβλητές, καθώς μεταβαλλόμενες. Η δομή των έπιστημονικών έπαναστάσεων μäs έδειξε τις συνιστώσες εκείνες που έγγυώνται την άποδοχή των μεταβολών στον χώρο των έπιστημών. Ίδιαίτερα των θετικών έπιστημών. Δέν έξαντλώ όμως και δέν ταυτίζω τις έπιστήμες μόνο με τις θετικές. Θα πρέπει να συμπεριλάβουμε και τις έπιστήμες του άνθρώπου, άνεξαρτήτως της έφαρμογής σ' αυτές του σχήματος του Τόμας Κούν. Θρησκεία και Έπιστήμη μεταβάλλονται σέ σχέση με άλλα μεγέθη, όπως τις κοινωνίες, τους πολιτισμούς, τις γεωγραφικές τοποθεσίες, τις χρονικές στιγμές και άλλα. Θα μπορούσαμε να ύποστηρίξουμε κατά ταύτα ότι είναι έξαρτημένες μεταβλητές ως προς τα μεγέθη που άναφέραμε. Χωρίς να άρνούμεθα, βέβαια, ότι κι αυτές με τη σειρά τους έπηρεάζουν μεταβολές στα μεγέθη εκείνα.

Άλληλεξάρτηση ή άνεξαρτησία;

Στις μεταξύ τους όμως σχέσεις τί είναι; Η θρησκεία έξαρτάται από την έπιστήμη; Η έπιστήμη έξαρτάται από τη θρησκεία; Δηλαδή ή πρόοδος στη μία, έν προκειμένω στην έπιστήμη, μεταβάλλει και τις άπόψεις της θρησκείας ως προς βασικά θέματα της πίστewς; Έξαρτώνται δηλαδή οι άλήθειες της πίστewς από τα άποτελέσματα της έπιστημονικής έρευνας; Η μπορούν να έξαρτηθούν οι έπιστημονικές θεωρίες από τις προϋποθέσεις που θέτουν οι θρησκείες και τις αντίληψεις τους για το κοσμοείδωλο και το άνθρωποείδωλο; Θα δεχθούμε την άποψη για τη διπλή άλήθεια ή κάπου άλλου θρίσκεται ή λύση;

Συναφές με τα προηγούμενα μπορεί να είναι και το έρώτημα για ένα έξελικτικό ευθύγραμμο σχήμα:

μαγεία-θρησκεία-έπιστήμη, σύμφωνα με το όποιο ή θρησκεία παίρνει τη θέση της μαγείας και ή έπιστήμη τη θέση της θρησκείας. Μάλιστα σέ σχήμα τελείως ξεκάθαρο, κατά το όποιο όταν ο άνθρωπος έγκαταλείπει τη μαγεία και άκολουθεί τη θρησκεία, έγκαταλείπει κάθε είδους μαγική νοοτροπία και όταν φθάνει στο στάδιο της έπιστήμης έγκαταλείπει το θρησκευτικό επίπεδο.

Στήν προκειμένη περίπτωση ή θρησκεία θα ήταν έξαρτημένη μεταβλητή, έξαρτημένη από την έπιστήμη και την πρόοδό της; Ένα έρώτημα πα-

ραμένει, άν θα προχωρούσαν τα πράγματα ευθέως ή άντιστρόφως άνάλογα. Θα φωτιζόταν ή θρησκεία από την πρόοδο της έπιστήμης ή θα άποδεικνυόταν σαθρά τα θεμέλιά της;

Ένα άλλο έρώτημα τίθεται κατά πόσον ή έπιστήμη μπορεί να είναι έξαρτημένη μεταβλητή, έξαρτώμενη από τη θρησκεία. Η πρόοδος της δηλαδή να έξαρτάται από τις θρησκευτικές έπιταγές και τα όρια που ή θρησκεία θα έθετε

στην έλευθερία της έρευνας με βάση όρισμένα δόγματα.

Όσο και να αισθανόμαστε ότι όπωσδήποτε θρησκεία και έπιστήμη έξαρτώνται ή μία από την άλλη ή τουλάχιστον έπηρεάζει ή είναι δυνατόν να έπηρεάσει ή μία την άλλη—όποτε δεχόμαστε ότι ή μία για την άλλη ή ή μία από την άλλη μπορεί να είναι έξαρτημένη μεταβλητή—, έν τούτοις έχουμε ένα δάσιμο πειρασμό να διατυπώσουμε την άποψη ότι είναι και άνεξάρτητες μεταβλητές ή μία από την άλλη.

Άντι να άντιπαραθέτουμε ως συνήθως την έπιστήμη με την θρησκεία ή να θεωρούμε ότι αυτές συνιστούν δύο σύνολα, δύο μεγέθη άλληλοσυμπληρούμενα ή άλληλοαποκλειόμενα μπορούμε να ύποστηρίξουμε ότι μυστηριωδώς γονιμοποιούν ή μία την άλλη και άλληλοπεριχωρούνται, χωρίς να είναι άναγκαίο και να τις ιεραρχούμε, δάζοντας τη μία πάνω στην άλλη.

Δημιουργία... «Έν άρχη έποίησεν ο Θεός τον Ούρανόν και την γήν». Τοιχογραφία στην Ι. Μονή του Άγίου Ιωάννου του Μαζαρινού.

Είναι αλήθεια, όμως, ότι και η θρησκεία και η επιστήμη απαιτούν μια αποκλειστικότητα. Όσο δεν λύνεται η μεταξύ τους ένταση, τόσο η στάση της μίας έναντι της άλλης θα είναι έχθρική, έστω κι αν ακόμα διαπιστώνεται η διαφορετικότητα που τις διαφοροποιεί. Αυτή πολλές φορές τότε σημαδεύεται και λειτουργεί αρνητικά. Σήμερα πάντως οι τόνοι είναι συνήθως χαμηλωμένοι και οι σχέσεις χαρακτηρίζονται από μετριοπάθεια και μετριοφροσύνη. Η κάθε μία φροντίζει να κρατάει τα μέτρα της και να τηρεί τις αποστάσεις.

Λογικά και υπέρλογα

Παρ' όλα αυτά τη σχέση αυτή εξακολουθεί να ταλανίζει η παλαιά διαμάχη που βασίζεται στο επιχείρημα ότι στην επιστήμη κυριαρχεί η λογική και η πρόοδος, ενώ η θρησκεία ανήκει στην περιοχή του μύθου ή περισσότερο στο χώρο των μυθευμάτων και των δεισιδαιμονιών και της οπισθοδρομικότητας. Είναι πρόσφατη όλη αυτή η συσσώρευση επιχειρημάτων εκ μέρους «πεφωτισμένων» διανοητών και πολιτικών για το πού τοποθετείται η πρόοδος.

Και η περι λογικής και μύθου άποψη πρέπει να ιδωθεί διαφορετικά και όχι μόνο αντιθετικά. Ο άνθρωπος έχει λόγο αλλά και ο λόγος κατέχει τον Άνθρωπο. Θα έπρεπε να δούμε στην πλήρη έκταση και σημασία του τον λόγο, που δεν είναι μόνο λογική, ίσον διάνοια. Είναι, πράγματι, θείο δώρο ότι ο Άνθρωπος είναι ένα λογικό όν που μπορεί και διανοείται και διαλογίζεται και αντιλαμβάνεται και εισπράττει λογικά τον κόσμο ως λόγον έχοντα. Αλλά και πολλά πολλά δεν μπορεί να κάνει τούτη η λογική των ανθρώπων.

Ο άνθρωπος ωστόσο δεν μπορεί να διεκδικήσει την αποκλειστική λογική εξήγηση του κόσμου. Γνωρίζει, ότι ο Λόγος που ήν εν αρχή και τίποτα δεν έγινε χωρίς Εκείνον από όλα όσα δημιουργήθηκαν (Ιωάν. α', 1-3) κατέχει την όρθη έρμηνεία όλων αυτών που έγιναν. Πά να την κατανοήσει όμως ο άνθρωπος χρειάζεται να φωτισθεί από Εκείνον, να αποκτήσει «νουν Χριστού» (βλ. Α' Κορ. β', 16). Τότε ο νους του ανθρώπου γίνεται θεόληπτος, γίνεται όργανο κατάλληλο να κατανοήσει τα θαυμάσια και τα ώραία του Θεού και του κόσμου. Να φωτισθεί από το φώς του Χριστού που «φαίνει πάσιν», ώστε να μπορέσει ν' ακολουθήσει το δρόμο τον αληθινό που οδηγεί στη ζωή.

Τότε, τον άνθρωπο δεν τον πειράζει το γεγονός ότι δεν είναι αυτό-φωτος, αυτό-νομος, αυτό-κράτωρ. Βρίσκει συνοδούς και συνοδοιπόρους και είναι σίγουρος ότι ακολουθώντας Εκείνον «ού μη περιπατήσει εν τη σκοτία». Όλα θα είναι φωτεινά. Αληθινά φωτεινά. Το χειρότερο απ' όλα θα είναι να πιστέψει ο άνθρωπος ότι το δικό του σκοτάδι είναι φώς. Έτουτο όμως δεν τον απαλλάσσει από το ν' απαντήσει στο παρακάτω συγκεκριμένο ερώτημα: «εί ουν το φώς το εν σοι σκοτός εστί, το σκοτός πόσον;» (Ματθ. στ', 23).

Είναι κατά ταύτα επίκαιρη η επόμενη φράση του αγιορείτου Γέροντος Παΐσιου: «Π' αυτό, λέω, ότι καλά είναι τα φώτα και τα πολύφωτα, οι έφευρέσεις του έγκεφάλου, αλλά άνωτερο είναι το θείο φώς της Χάριτος του Θεού, το όποιο φωτίζει τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος που έχει θείο φωτισμό βλέπει πολύ καθαρά τα πράγματα, πληροφορείται χωρίς άμφιβολία, και ούτε εκείνος κουράζεται, αλλά και τους άλλους βοηθάει πολύ θετικά».¹

Επειδή, όμως, «ή ποίηση προηγείται της επιστήμης», και δεν ξέρω αν μόνο χρονολογικά, επιτρέψτε μου να τελειώσω με ένα μικρό ερώτημα που θέτει ο ποιητής Όδυσσέας Έλύτης σε ένα άρθρο που επιγράφει: «Η μέθοδος του «άρα»».² Έρωτά: «Ή μήπως οι δυνατότητες του ανθρώπου εξαντλούνται στη χειρωνακτική του έγκεφάλου του;». Το «άρα», αυτό που ύπονοει, «μπροστά σε μία φράση ποιητική στομώνει», και διερωτάται «για ποιο λόγο» (σ. 283). Πά να δώσει ο ίδιος την απάντηση: «Κι όμως, κάποιο άλλο “άρα” θα πρέπει να υπάρχει. Κάπου εκεί κατά το μέρος του μυστηρίου...» (σ. 284) και να συνεχίσει λίγο πιο κάτω, προς το τέλος του άρθρου του: «Αν στίς μέρες μας ξενιζόμαστε μπροστά στη φαντασία, είναι γιατί έχουμε γίνει νεόπλουτοι της μεγάλης μας συλλογιστικής ικανότητας...» (σ. 295). Στο διά ταύτα, έμεις αντιτάσσουμε το γιά εκείνα, στο όποιο περιλαμβάνεται και το όνειρο, γιατί όλοι γνωρίζουμε ότι πολλές είναι οι πηγές της γνώσης και όφείλουμε να κινούμεθα «με λογισμό και μ' όνειρο».³

Ή μεγάλη συν-άντηση

Άσφαλώς έμεις δεν πρόκειται να ξεκινήσουμε, παρ' όλο το έντονο πολεμικό κλίμα που επικρατεί

διεθνῶς, κανένα πόλεμο ανεξαρτησίας δικῆς μας ἢ γιὰ ἐξάρτηση ἄλλων. Φρονῶ ὅτι ἐκεῖνο πού ἀπαιτεῖται τώρα εἶναι ἢ μὲ νέους ἢ καὶ παλαιούς ἀκόμη ὄρους συν-άντησης ἐκ νέου θρησκείας καὶ ἐπιστήμης. Μία συν-άντηση προϋποθέτει ἐξ ἐναντίων διευθύνσεων κινούμενα ὑποκείμενα ἢ ἀντικείμενα, πού ὀφείλουν νὰ μετριάξουν τὸ δῆμα τους, ὅταν πλησιάζουν, γιὰ νὰ μὴν ἐπέλθουν μετωπικὲς συγκρούσεις. Ἡ συνάντηση δὲν προϋποθέτει ἐναντίωση, οὔτε ἅμα τῇ προσεγγίσει πρόσταγμα μεταβολῆς καὶ ἀπομάκρυνση. Ὑπάρχει περίπτωση συναντήσεως καὶ συμπορεύσεως ἀλλὰ καὶ διακεκριμένης πορείας ἢ ἀλλαγῆς πορείας δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀπὸ ἐκείνην ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν. Εὐχὴ μας νὰ ἐπέλθει ἡ συνάντηση καὶ ἡ σύμπτωση τῶν ἀντιθέτων ἢ τῶν ὑποτιθέμενων ὡς ἀντιθέτων.

Τὸ δύσκολο εἶναι νὰ μπορέσουμε στὴν ἀρχὴ νὰ διακρίνουμε τὰ ὄχι πάντοτε εὐδιάκριτα ὄρια ἀνάμεσά τους. Στὴ συνέχεια νὰ εὐαίσθητοποιηθοῦμε

ἔτσι, ὥστε νὰ διακρίνουμε τὸ τί μπορεῖ νὰ ἀνήκει σ' ἓναν ἄλλο χῶρο, ὅπως αὐτὸν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τί μπορεῖ νὰ μὴν ἀνήκει σ' αὐτόν. Καθὼς ἐπίσης τὸ τί μπορεῖ νὰ ἀνήκει ἢ νὰ μὴν ἀνήκει στὴ Θρησκεία. Νομίζω ὅτι στὴν περίπτωσή μας θὰ μπορούσε νὰ ἐφαρμοθεῖ, παρὰ τὶς τραυματικὲς ἐμπειρίες πού ἔχουν προκληθεῖ στὶς μεταξύ τους σχέσεις, ἡ ὑπόδειξη τοῦ Κυρίου ἀναφορικὰ μὲ τὸν φόρο καὶ τὸ νόμισμα τοῦ Κήνησου: «ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. κβ', 22). Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ γίνει τελικὰ αὐτὴ ἡ ἀπόδοση ἀφ' ἑνὸς ἀλλὰ καὶ ἡ συνχώρηση ἀφ' ἑτέρου. Συνχώρηση στὴν ἔννοια τοῦ προχωρῶ μαζί, συμπορεύομαι παράλληλα. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἔννοια τοῦ συνχωρῶ, δηλαδή κάνω χῶρο στὸν ἄλλο, ὥστε νὰ περιχωρήσει στὸ χῶρο μου, νὰ μπεῖ μέσα, νὰ μείνει καὶ νὰ συνεργαστεῖ. Στὴν τελευταία περίπτωση πρέπει νὰ τηροῦνται κάποιοι στοιχειώδεις κανόνες καὶ ἀρχὲς συγκατοικίσεως γιὰ νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἢ παραμονὴ καὶ ἡ σχέση.

καί... δημιουργία.

«Ο Urizen, ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου» (1794). Πίνακας τοῦ Γουίλιαμ Μπλέικ στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο.

1. Λόγοι Β', Πνευματικὴ ἀφύπνιση, ἐκδ. Τερσὺ Ἦουχαστηρίου «Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης 1999, σ. 87-88.

2. Στὸ ἀφιέρωμα γι' αὐτὸν τοῦ περ. «Χάρτης», Νοέμβριος 1986, σ. 292.

3. Εἶναι ἐνδεικτικὴ μάλιστα ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀγγλοποιητῆ καὶ μυστικοῦ ζωγράφου Γουίλιαμ Μπλέικ (William Blake, 1757-1827) στὶς θετικιστικὲς ἀκρότητες τοῦ συγχρόνου του Διαφωτισμοῦ. Ἐπιχειρεῖ τὴν ὄνειρικὴ κατάκριση τῆς «ὀρθολογικῆς» πολιτείας. Σὲ πίνακά του τοῦ

1794, «Ο Urizen, ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου», συνοψίζει καὶ μεταφέρει σὲ εἰκασία ἀλλὰ καὶ σὲ ποίηση τὸ περιεχόμενο ἑνὸς φιλοσοφικοῦ ὄνειρου. Στὴ σκέψη του τὸ ὄνειρο ἀποτελεῖ τὴν «ἐπιστημολογικὴ» ἐγγύηση τῆς ἀλήθειας. Ὁ Urizen, ἀπὸ τὸ ὀρίζω, ὁ ὀριστὴς τοῦ κόσμου, εἶναι τὸ ὄν πού «εἶδε» ὁ Μπλέικ στὸ ὄνειρό του. Παριστάνεται θεόμορφο, δὲν εἶναι, ὅμως, ὁ Θεός. Γιὰ περισσότερα παραπέμπω στὴν διεξοδικὴ καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀνάλυση πού κάνει ὁ καθηγητὴς Ἀναστάσιος Ἰωάννης Δ. Μεταξᾶς σὲ ἄρθρο του στὴν «Καθημερινή» (14 Ἰουλίου 1996, σ. 29).

Λόγος εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος

[...] Σήμερα ἡ πανηγυρίς εἶναι τὰ Θεοφάνεια, δηλαδή ἡ Γέννησις. Διότι λέγονται καὶ τὰ δύο, ἐπειδὴ δι' ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα ὑπάρχουν δύο ὀνόματα. Διότι ὁ Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς γεννήσεως. Καὶ ὑπῆρχε μὲν πρῖν, καὶ ὑπῆρχε πάντοτε, προερχόμενος ἀπὸ τὸν πάντοτε ὑπάρχοντα, πάνω ἀπὸ κάθε αἰτία καὶ λογικὴ (ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε λόγος ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Λόγον), ἀλλὰ μετὰ ἔλαβε σῶμα πρὸς χάριν μας, διὰ νὰ μᾶς χάριση τὴν εὐτυχὴ ὑπαρξιν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε τὴν ὑπαρξιν, ἢ καλύτερα, διὰ νὰ μᾶς ἐπαναφέρει μὲ τὴν σάρκωσίν του εἰς τὴν εὐτυχὴ ὑπαρξιν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν εἴχαμε ἀπομακρυνθῆ ἐξ αἰτίας τῆς κακίας μας. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἐμφάνισιν δίδεται τὸ ὄνομα Θεοφάνεια, εἰς δὲ τὴν γέννησιν, Γενέθλια.

Αὐτὸ εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ νόημα τῆς πανηγύρεως καὶ αὐτὸ ἐορτάζομεν σήμερα: Τὸν ἐρχομὸν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἔλθωμεν νὰ κατοικήσωμεν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ἢ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν (διότι ἔτσι νομίζω ὅτι εἶναι σωστότερον νὰ εἰπωθῆ), διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸν παλαιόν. Καὶ ὅπως ἔχομεν ἀποθάνει μαζί μὲ τὸν Ἀδάμ, ἔτσι ἂς ζήσωμεν μαζί μὲ τὸν Χριστόν, ἂς γεννηθῶμεν μαζί του, ἂς συσταυρωθῶμεν καὶ ἂς ταφῶμεν μαζί του, διὰ ν' ἀναστηθῶμεν μὲ τὴν ἀνάστασίν του. Διότι πρέπει νὰ ὑπομείνω τὴν ἀντίστροφον πορείαν, ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν... "Ἄς ἐορτάζωμεν ἐπομένως ὄχι μὲ δημοσίας πανηγύρεις, ἀλλὰ κατὰ τρόπον θεϊκόν. Ὅχι κατὰ τρόπον κοσμικόν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερκόσμιον. Ὅχι τὰ ἰδικά μας, ἀλλὰ περισσότερο τὰ τοῦ Κυρίου. Ὅχι τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θεραπείαν. Ὅχι τὰ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναδημιουργίας.

Ὁ Θεὸς ὑπῆρχε μὲν πάντοτε, καὶ ὑπάρχει, καὶ θὰ ὑπάρχη ἢ, καλύτερα, ὑπάρχει πάντοτε. Διότι τὸ "ὑπῆρχε" καὶ "θὰ ὑπάρχη", εἶναι τμήματα τοῦ χρόνου καὶ τῆς φθαρτῆς φύσεώς μας. Ὁ ὅρος ὅμως "ὁ ὑπάρχων" ἐκφράζει τὸ αἰώνιον, καὶ μὲ αὐτὸν αὐτο-

πιτοφορεῖται, ὅταν ἐμφανίζεται εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος. Διότι ἔχει συγκεντρώσει καὶ διατηρεῖ ὅλην τὴν "ὑπαρξιν", ἢ ὁποῖα οὔτε ἄρχισε ποτέ, οὔτε καὶ θὰ λήξῃ ποτέ, ὡσὰν κάποιος ἀπέραντος καὶ ἀπεριόριστος ὠκεανὸς οὐσίας, ὁ ὁποῖος ξεπερνᾷ κάθε ἐννοίαν καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς φύσεως, καὶ ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ σκιαγραφηθῆ κάπως μόνον μὲ τὸν νοῦν. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν πάλιν μόνον πολὺ ἀμυδρὰ καὶ περιορισμένα, ὄχι ἀπὸ τὴν οὐσίαν του, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θρῖσκονται γύρω του, διὰ νὰ σχηματισθῆ ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν διαφορῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων μίᾳ κάποιᾳ εἰκόνᾳ τῆς ἀληθεί-

ας, ἢ ὁποῖα χάνεται προτοῦ προλάβωμεν νὰ τὴν κρατήσωμεν, καὶ ἐξαφανίζεται προτοῦ ἠμπορέσωμεν νὰ τὴν συλλάβωμεν μὲ τὸν νοῦν. Ἡ εἰκὼν δὲ αὐτὴ λάμπει εἰς τὸν νοῦν μας, καὶ μάλιστα μόνον ὅταν αὐτὸς εἶναι καθαρὸς, ὅπως ἡ ἀστραπὴ ἢ ὁποῖα διαρκεῖ ἐλάχιστα. Νομίζω δὲ (ὅτι γίνεται αὐτὸ) ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ μὲν διὰ νὰ προσελκυσθῆ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ κατανοητὸν (διότι τὸ τελείως ἀκατανόητον ἀπογοητεῖ καὶ ἐξουδετερώνει κάθε διάθεσιν προσεγγίσεως), ἀπὸ τὴν ἄλλην δὲ διὰ νὰ προκαλῆ τὸν θαυμασμόν μὲ τὸ ἀκατανόητον μὲ τὸν θαυμασμόν νὰ δημιουργῆ περισσότερο πόθον, μὲ τὸν πόθον νὰ καθαρίσῃ καὶ μὲ τὴν κάθαρσιν νὰ κἀνῃ τὸν νοῦν μας θεόμορφον. Ἀφοῦ γίνωμεν δὲ τέτοιοι, τολμῶ νὰ τὸ εἶπω, νὰ συναναστρεφώμεθα μὲ τὸ θεῖον ὡσὰν συγγενεῖς. Ὁ Θεὸς νὰ ἐνώνεται καὶ νὰ ἐπιτρέπη νὰ τὸν γνωρίσουν θεοί, καὶ μάλιστα τόσον πολὺ, ὅσο γνωρίζει κιόλας ἐκείνους τοὺς ὁποῖους γνωρίζει. Εἶναι λοιπὸν ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυσκολονόητον. Τὸ μόνον δὲ τὸ ὁποῖον εἶναι κατανοητὸν ἀπ' αὐτὸ εἶναι τὸ ὅτι εἶναι ἄπειρον, ἔστω καὶ ἂν θὰ νομίζῃ κάποιος ὅτι εἶναι ἀπλῆς φύσεως ἢ καθ' ὁλοκληρίαν ἀκατανόητον, ἢ τελείως κατανοητὸν[...].

Ἅγιος Γρηγόριος Θεολόγος

Ἡ βία

Τοῦ Ἀριστομένουσ Κ. Ματσόγγα

«Καὶ τί ἐστὶ καρδία ἐλεήμων; Καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντός κτίσματος. Καὶ ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν καὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν ρέουσι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ δάκρυα. Ἐκ τῆς πολλῆς καὶ σφοδρᾶς ἐλεημοσύνης τῆς συνεχούσης τὴν καρδίαν, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς καρτερίας σμιζρύνεται ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐ δύναται βαστάσαι ἢ ἀκούσαι ἢ ἰδεῖν βλάβην τινὰ ἢ λύπην μικρὰν ἐν τῇ κτίσει γινομένην. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλόγων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὲρ

Οἱ γυναῖκες ποὺ μαστιγώνονται, οἱ ἄνδρες ποὺ ἐκτελοῦνται μὲ λιθοβολισμό, τὰ παιδιά ποὺ ἐκπαιδεύονται στὴ χρήση τῶν ὄπλων, ὅλα αὐτά, ἀσφαλῶς, συνιστοῦν τὸ στερέωμα μιᾶς βίας προδότης ἢ, πιὸ σωστά, δηλωμένης: ἡ βία εἶναι ἀπροκάλυπτη, συμπτωμένη, ἀπτή.

Ἡ Δύση, ἀντίθετα, ἔχει ἐνδοβάλει τὴ βία. Αὐτὴ εἶναι τώρα παρούσα σὲ ὅλα της τὰ κύτταρα καὶ τὰ καθιστᾶ ἱκανὰ γιὰ ἀπολύτως ἐξορθολογισμένες συγκρούσεις, θεομικὰ παιχνίδια ἐξομάλυνσης, μιὰ ἥσυχη ροὴ τοῦ κακοῦ γύρω ἀπὸ τίς ἀντιξοότητες, μέχρις ὅτου τίς διαβρώσει.

τῶν δλαπτόντων αὐτὸν ἐν πάσῃ ὥρᾳ εὐχὴν μετὰ δακρύων προσφέρει, τοῦ φυλαχθῆναι αὐτοὺς καὶ ἰλασθῆναι αὐτοῖς· ὁμοίως καὶ ὑπὲρ τῆς φύσεως τῶν ἐρπετῶν ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐλεημοσύνης τῆς κινουμένης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀμέτρως καθ' ὁμοιότητα τοῦ Θεοῦ».

Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου,
Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά,
Λόγος ΠΑ', σελ. 306.

Τὸ τί σημαίνει προηγμένος κόσμος, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ, κυρίως ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ὁ τελευταῖος ἐπεξεργάζεται, ἀφομοιώνει τὴν κακοδαμονία, ὥστε αὐτὴ στὴ συνέχεια νὰ μεταβολίζεται στὴ σάρκα του.

Τρόμος καὶ πρόοδος συγχωνεύονται. Ἀλήθεια καὶ ἀπάτη συναρροῦνται. Ἡ δυστυχία παύει νὰ εἶναι συμπαγής, ἐμφανίζεται διάχυτη παντοῦ, ὅπουδήποτε λειτουργεῖ ὁ ἐξωραϊσμός. Ἡ ἀντιπαράβολὴ τοῦ λεγόμενου δυτικοῦ κόσμου πρὸς τὸν «καθυστερημένο» κόσμο τῆς Ἀνατολῆς μᾶς βοηθεῖ νὰ τὸ διαπιστώσουμε πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία.

Μὲ αὐτὴν τὴ βία ἐνσωματωμένη, προχωροῦμε πρὸς τὴν κατάκτηση τῆς ἀθανασίας. Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος θέλει τὴ βία νὰ μὴν ἀκούγεται, παρὰ μόνο στὸ δυσάρεστο ἀλλὰ ἀνεκτὸ ψίθυρο ἐνὸς ἄγχους ποὺ πιγαίνει, ὑποτίθεται, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ ἐπιτυχία, γιὰ ὀλοκλήρωση, γιὰ ἀποτελεσματικότητα. Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος ἀρέσκειται σὲ μιὰ βία ποὺ ὑπονοεῖται, ποὺ βρίσκεται παντοῦ καὶ πουθενά, νόμιμη, «φυσική», διευθετήσιμη, κατάλληλη γιὰ κινήσεις ἀνταλλαγῆς. Τὸ πολιτισμικὸ μας ιδεῶδες ἐντοπίζεται ἐκεῖ, στὴν ἐπιτυχία τῆς ἀνακατανομῆς.

Στὴν προσπάθεια νὰ σχηματίσει κανεὶς μιὰ ἰδέα γιὰ τὴ βία στὴ Δύση, πολὺ λίγο θὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ τὰ ἐντυπα ποὺ εἰδικεύονται στὴν ὀπλικὴ τεχνολογία. Καλύτερα νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἡ βία εἶναι, φαινομενικά, ἀποκλεισμένη ὡς ψάξει, γιὰ παράδειγμα, στὰ γυναικεῖα περιοδικά, ὅπου τὸ ἐπιβαλλόμενο πρότυπο θέλει τὸ ὑποκείμενο νὰ μάχεται μέχρις ἐξαντλήσεως σὲ ὅλα τὰ μέτωπα, ἱκανὸ στέλεχος ἐπιχειρήσεως, μητέρα καὶ ἀθλήτρια, κοσμικὴ οἰκοδέσποινα καὶ νοικοκυρά.

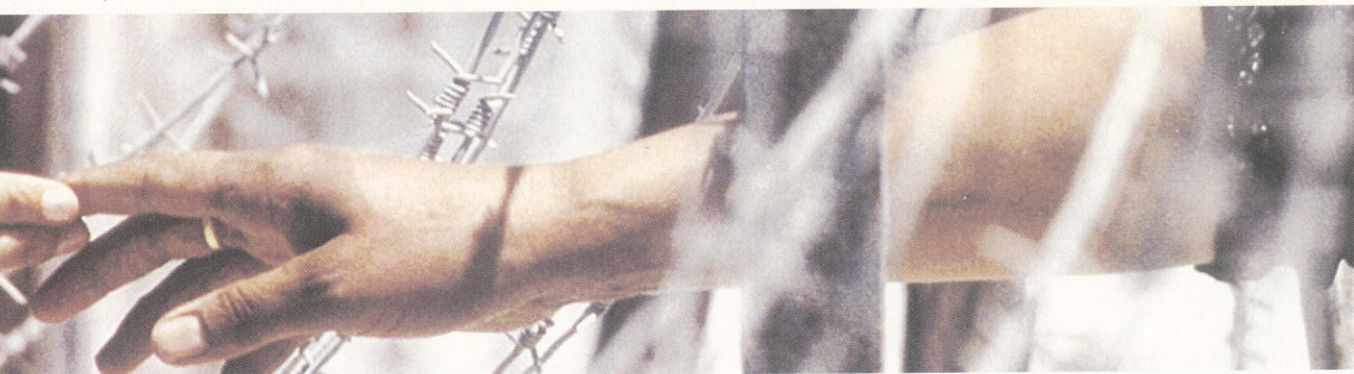
“Αν αυτό δεν συμβαίνει, την απορρίπτουν, είναι απαράδεκτη, δεν έχει στον ήλιο μοίρα. Η βία είναι αφόρητη, κατ’ αρχάς με τη μορφή του ωραρίου, της εικοσιτετράωρης διαθεσιμότητας. Τύψεις για τὰ παιδιά που υποχρεώνεται νὰ εγκαταλείψει, βαθιά αντιπάθεια για τὸν ἄνδρα με τὸν ὁποῖον τὴ συνδέει μόνο ἓνα σύστημα προσποιήσεων, ἀμέτρητα καθήκοντα, ἀμέτρητοι παραλογοισμοί: Ἡ πίεση που ἀσκέεται ἐπάνω της ἀπὸ τὰ πρότυπα με τὰ ὁποῖα τὴ βομβαρδίζουν δὲν ἔχει τέλος.

Πολιτισμένη βία που τὴ συνθέτουν τὰ must τοῦ χειμῶνα. Οἱ διαψεύσεις, ἡ κατάθλιψη, ἡ μοναξιά καὶ ἡ στεντόρεια προτροπὴ σὲ καθήκοντα καταναλωτικῆς ἐνημέρωσης, τὸ ψυχικὸ κόστος εἶναι ἐξουθενωτικό. Τῆς ζητοῦν, ἐπιπλέον, νὰ προσαρμοσθεῖ χαμογελώντας στὴν ἀληθοφάνεια ὄλου αὐτοῦ τοῦ ψεύτικου κόσμου.

Ἡ βία αὐτοῦ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τύπου εἶναι ἀθόρυβα σφυρηλατημένη μέσα στὸ ιδεολογικὸ της ἡχείο, ἔτσι

Ἀπεναντίας, στὴ Δύση, ὁ φανατισμὸς, ὅπως καὶ ἡ βία, ἔχει ἐπίσης ἀφομοιωθεῖ, διυλίζεται ἀπὸ τὸ ἦπαρ μᾶς κοινωνίας με τεράστια πείρα στὶς δημοκρατικὲς ἐξιδανικεύσεις καὶ στὰ παιχνίδια ρόλων καὶ ἀναδιανέμεται στὰ ἄτομα σ’ ἓνα πολὺ χαμηλὸ ποσοστὸ, που δηλητηριάζει μθριδατικὰ τὸ αἷμα τους, ἴσα ἴσα ὥστε νὰ διατηρεῖται σὲ λειτουργία τὸ ἀνταντακλαστικὸ τοῦ καταναλωτῆ.

Διότι ἐδῶ, ὁ φανατισμὸς εἶναι διάχυτος, ὡς ἐντολὴ συμπεριφορᾶς ἀπέναντι στὴ μεγάλη μοντέρνα θεότητα, τὸ ἐμπόρευμα. Ἐντυπωσιάζει, πάντως, ἡ μετωνυμικὴ ἐγγύτητα τῶν ὄρων fun καὶ fan, ἀπόλαυση καὶ ὀπαδός, ὄροι που βαθμιαία ἔγιναν συνώνυμοι. Have fun, με τὸν τρόπο που σου ὑποδεικνύουν νὰ εἶσαι fan, fanatic, αὐτοῦ ἢ τοῦ ἄλλου ἀπορρίμματος, ὁ φανατισμὸς στὴν ἐπιλογή τῶν συμπεριφορῶν πλανιέται πάνω ἀπὸ τὴ Δύση σὰν τὸ φάντασμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ νὰ εἶσαι δοῦλος.

ὥστε νὰ περνάει ἀπαρατήρητη. Κανείς δὲν μιλάει γι’ αὐτὴν ὡς τέτοια. Ἡ βία, στὴ Δύση, εἶναι μία βία δίχως ἄμεση σύγκρουση, ἐγγεγραμμένη στὴ συναίνεση.

Ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἔχει ἀκόμη μαθητεύσει στὴν ἐμπειρία μᾶς βίας που τὸ ὑποκείμενο θὰ συγγεί με τὸ ἐπιθυμητό. Αὐτὴ εἶναι ἡ καθυστέρησή της. Νὰ σὲ μαστιγώνουν, ναί, πρόκειται γιὰ βία. Ἀλλὰ τὸ νὰ εἶσαι ἀπὸ τὰ σπάργανα ὑποψήφιο διευθυντικὸ στέλεχος ἐταιρείας, τὸ νὰ ἰσορροπεῖς, καὶ μάλιστα με κέφι, ἀνάμεσα σ’ ἓνα ἐξαντλητικὸ ὠράριο δούλου καὶ σὲ μιὰ σημειολογία ἐπιτυχίας, ἐντελῶς ἐχθρική πρὸς τὴν ἁρμονικὴ σου πραγματικότητα, ὀφείλοντας ἐπιπλέον νὰ παριστάνεις τὸν εὐτυχημένο, αὐτὸ δὲν εἶναι βία, σου λένε, εἶναι ἐπίτευγμα.

Τῆς ἴδιας τάξης παράδειγμα μᾶς προσφέρει ὁ φανατισμὸς. Ξέρετε τώρα πόσο φανατικοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι στὴν Ἀνατολή, πόσο στενὰ συνδεδεμένοι με τὸ ἰδιοσυγκρασιακὸ μοντέλο που παράγει τὴ φονταμελιστικὴ βαρβαρότητα. Ὁ φανατισμὸς αὐτός, ὅπως καὶ ἡ βία που τὸν συνοδεύει, ἀναδύεται σὲ μιὰ πρωτόγονη, καθαρὴ μορφή, ἀπόλυτα μανιχαϊστική. Ἡ ἑτερότητα ἐνθλιώνεται πάντα ὑπὸ καθεστῶς διαγωμῶ.

Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται σὲ κάθε πτυχή τῆς πολιτισμικῆς σφαίρας. Οἱ μυθολογίες τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ἀκόμη ζωντανές ὡς ἀλληγορίες ἑνὸς κόσμου κατοικημένου ἀπὸ θεοὺς καὶ δαίμονες. Τὸ ὅτι οἱ δικές μας ἀντηχοῦν φιλικὰ, τὸ ὅτι εἶναι «λογικὰ» ἐγκατεστημένες στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐμπορευμάτων, στὸ διαρκῶς μειούμενο βάθος τῶν καθημερινῶν διευθετήσεων, στὶς ἀλλεπάλληλες μεταμορφώσεις τῆς ψευδαίσθησης, δὲν σημαίνει πὼς εἶναι λιγότερο ἐξαρτημένες ἀπὸ τὸ φαντασιακὸ.

Aut amat aut odit mulier· nihil est tertium. Παραφράζω: εἴτε μισεῖ, εἴτε ἀγαπᾷ ἢ φαντασία· δὲν ὑπάρχει μέση λύση. Ἐκεῖ, στὴν Ἀνατολή, ἡ φαντασία τοῦ φανατισμοῦ μισεῖ κατευθεῖαν τὸ διαφορετικὸ. Ἐδῶ, στὴ Δύση, σθίγει τίς διαφορὲς καὶ ἀφήνει τὸ μῖσος της νὰ στοιχειώνει μέσα σ’ ὅλα τὰ πράγματα ταυτόχρονα. Κάθε που μᾶς κυριεύει ἢ γαλήνη μᾶς καλῆς στιγμῆς, δὲν νιώθουμε ἄραγε τὸ μῖσος νὰ ἀντηχεῖ στοὺς θορύβους τῶν συσκευῶν;

Εἶναι ὁ θάνατος που θέλει πίσω τὰ σύμβολά του. Δὲν θέλει ἄλλες εἰκόνες. Θέλει νὰ τὸν ὀνομάσουμε, μᾶς ὑποδεικνύει νὰ ἀποδεχθοῦμε τὴ μελαγχολία μας προτοῦ αὐτὴ μᾶς συνθλίψει.

Απαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

593. Στὸ τροπάριο τοῦ νεκρωσίμου τρισαγίου «*Ἡ μόνη ἀγνή καὶ ἄχραντος παρθένος...*» ἀκούονται συχνὰ διάφορες παραλλαγές στὸ κείμενό του: «*ἀσπόρως*» ἀντὶ «*ἀφράστως*», «*ὑπὲρ τοῦ ἐλεηθῆναι*» ἢ «*ὑπὲρ τοῦ ἐλεηθῆναι καὶ συγχωρηθῆναι*» ἀντὶ «*τοῦ σωθῆναι*». Ποῦ ὀφείλονται αὐτὲς οἱ διαφορὲς καὶ ποιό εἶναι τὸ σωστὸ κείμενο; (Ἐρώτηση Β.Τ.)

Γενικὴ καὶ αὐτονόητη ἀρχὴ εἶναι ὅτι κείμενα ποῦ χρησιμοποιοῦνται συχνὰ, καὶ μάλιστα ἀπὸ στήθους, φθείρονται περισσότερο ἀπὸ ἄλλα ποῦ σπανίως χρησιμοποιοῦνται καὶ πού, γιὰ τὸν λόγο αὐτό, διαβάλλονται ἢ ψάλλονται «ἀπὸ διφθέρας», δηλαδή ἀπὸ τὸ βιβλίο. Εἰδικῶς τὸ ἀνωτέρω θεοτοκίον τοῦ νεκρωσίμου τρισαγίου, λόγῳ ἰδιαίτερος συχνῆς χρήσεως, εἶναι σὲ ὅλους γνωστὸ ἀπὸ μνήμης καὶ ψάλλεται ὄχι μόνο μέσα στὸν ναό, ἀλλὰ καὶ σὲ τάφους καὶ σὲ ἄλλες περιστάσεις, ποῦ εἶναι δύσκολη ἂν μὴ καὶ ἀδύνατη ἡ χρήση βιβλίου. Ἐπομένως, ἡ φθορὰ εἶναι φυσιολογικὴ καὶ ἀναμενομένη. Οἱ παραλλαγές δὲ αὐτὲς δὲν γίνονται μόνο ἀπὸ μνήμης, ἀλλὰ ἔχουν ἐπιηρέασι καὶ τὰ ἔντυπα. Ἀπὸ ὅσο μπορῶ νὰ ξέρω, στὰ χειρόγραφα καὶ στὰ περισσότερα τοῦλάχιστον ἔντυπα, τὰ ἐπίμαχα σημεῖα τοῦ κειμένου ἔχουν: «*ἢ Θεὸν ἀσπόρως κινήσασα, πρέσβευε τοῦ σωθῆναι τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου*» ἢ σὲ πληθυντικὸ «*τάς ψυχὰς τῶν δούλων σου*». Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ ἀρχικὸ κείμενο. Τὸ νόημα εἶναι πλήρες. Σὲ ὀρισμένα ἔντυπα ἀντὶ τοῦ «*σωθῆναι*» ἀπαντᾷ τὸ «*ἐλεηθῆναι*». Σὲ ἄλλα δὲ προστίθεται καὶ τὸ «*ὑπὲρ*» («*ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι*» ἢ «*ὑπὲρ τοῦ ἐλεηθῆναι*»), ποῦ χωρὶς νὰ εἶναι λάθος, μᾶλλον φαίνεται νὰ πλεονάζει, ἀφοῦ μέσα στὸ «*πρέσβευε*» ὑπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τοῦ «*ὑπὲρ*» («*πρεσβεύω ὑπὲρ τινος*»). Ὅσο γιὰ τὴν προσθήκη «*καὶ συγχωρηθῆναι*», μᾶλλον ἔχει προέλθει ἀπὸ εὐλάβεια, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἰδιαίτερος λόγος. Μέσα στὴν

αἰτουμένη ἀπὸ Θεοῦ σωτηρία καὶ στὸ ἔλεος ἐννοεῖται ὅτι συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ὅ,τι ἄλλο ἢ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπιφυλάσσει. Τὸ αἶτημα πάντως ποῦ προσέχει καὶ διατυπώνεται στὰ τρία προηγούμενα τροπάρια εἶναι ἡ ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου, ποῦ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ θεοτοκίον. Ἐπὶ πλεόν, μὲ τὰ τρία ἄλλα τροπάρια δὲν ὑπάρχει ὁμοσυλλαβία καὶ ὁμοτονία, οὔτε ἀκολουθοῦν κοινὸ αὐτόμελο γιὰ νὰ φανεῖ συγκριτικὰ ἂν διασαλευέται τὸ μέτρο τοῦ τροπαρίου μὲ τίς, κατὰ τὰ ἄλλα, συμπαθεῖς αὐτὲς ἀλλαγές λέξεων («*ἐλεηθῆναι*» ἀντὶ τοῦ ἀρχικοῦ «*σωθῆναι*») καὶ τὴν προσθήκη τοῦ «*ὑπὲρ*» καὶ τοῦ «*καὶ συγχωρηθῆναι*»).

Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἐπιρρηματος «*ἀσπόρως*» μὲ τὸ «*ἀφράστως*». Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε ἡ ἀρχικὴ γραφὴ εἶναι ἡ πρώτη (τὸ «*ἀσπόρως*»), ἡ δὲ ἀλλαγὴ ἔγινε καὶ γίνεται αὐθαίρετως γιὰ ψευτοευσεβιστικὸς λόγους, ἀπὸ μιὰ ἀνόητη σεμνοτυφία ποῦ χαρακτηρίζει τοὺς «*καθὼς πρέπει*» χριστιανούς τῆς ἐποχῆς μας. Πέρασε δὲ καὶ σὲ ὀρισμένες ἀνεπίσημες ἐκδόσεις, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀναξιόπιστη ἔκδοση τοῦ *Ἱερατικοῦ* τοῦ ἔτους 1977. Καὶ δὲν ἐπιηρέαζει μὲν τὸ μέτρο καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν καὶ τὴν θέση τῶν τόνων τοῦ τροπαρίου (τρεῖς συλλαβές, ποῦ τονίζεται ἡ μεσαία «*ἀσπόρως*» – «*ἀφράστως*»), πρᾶγμα ποῦ δείχνει πόσο μελετημένη καὶ ὅτι ἀπὸ λόγιο διορθωτὴ ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ. Ἐνοχλεῖ ὅμως αὐτὴ ἡ ἀπαράδεκτη τάση νὰ φοβόμαστε τίς λέξεις καὶ νὰ ἀλλοιώνουμε ἀκόμη καὶ βιβλικὰ κείμενα γιὰ νὰ μὴ «*λερώσουμε τὸ στόμα μας*». Τὸ «*ἀσπόρως*» ἀπαντᾷ σὲ δεκάδες θεοτοκία καὶ ἄλλα ἕμνογραφικὰ καὶ εὐχολογικὰ κείμενα, στὰ ὁποῖα οἱ ἕμνογράφοι καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς συγγραφεῖς μιλοῦν ἀπροσποίητα μὲ τὴν ταπεινὴ καὶ εἰλικρινῆ γλῶσσα τοῦ ἁγίου, ποῦ ταιριάζει στὴν σοβαρότητα καὶ στὴν σεμνὴ ἱεροπρέπεια τῆς θείας λατρείας. Ἔτσι καὶ ἡ ὁσία Θεο-

κτίστη ἡ Λεσβία μετονομάσθηκε ἐπὶ τὸ κοσμιότερο «ἡ ἀπὸ Λέσβου» ἢ «ἡ Μηθυμαία»!

Καὶ μιὰ καὶ ὁ λόγος γιὰ προσθήκες στὰ νεκρώσιμα τροπάρια, ἄς μνημονεύσω κάτι ποὺ ἄκουσα δυὸ φορές σὲ διαφόρους τόπους, ἀλλὰ ποὺ εὐχομαι νὰ μὴν ἔχει εὐρύτερη διάδοση. Σὲ κάθε τροπάριο ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω τέσσερα προστίθετο μετὰ τὸ «τοῦ δούλου σου» καὶ τὸ ὄνομα

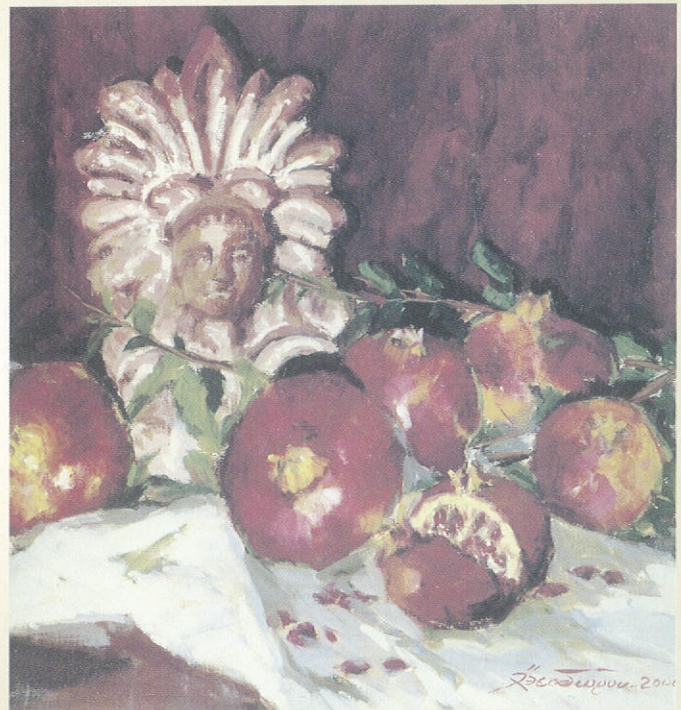
τοῦ κεκοιμημένου, ποὺ διάβαζε ὁ τελῶν ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή τοῦ τάφου. Καὶ αὐτὸ μὲν συγκινοῦσε τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ποὺ κάθε φορὰ ξεσποῦσαν σὲ θρήνους, ἀλλὰ δὲν βοηθεῖ στὴν διατήρηση τοῦ κοσμίου κλίματος τῆς θείας λατρείας. Τὰ λειτουργικὰ κείμενα δὲν πρέπει νὰ ἀλλοιώνονται μὲ προσθήκες ἢ διορθώσεις κατὰ τὸ δοκοῦν, ποὺ ὀδηγοῦν σὲ αὐθαιρεσίες καὶ ὑπερβολές.

«Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. “Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ” καί, ἴν’ ἀμφοτέρα συνελθὼν εἶπω, εὐφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ, διὰ τὸν ἐπουράνιον, εἶτα ἐπίγειον. Χριστὸς ἐν σαρκί, τρόμῳ καὶ χαρᾷ ἀγαλλιᾶσθε. Τρόμῳ, διὰ τὴν ἀμαρτίαν· χαρᾷ, διὰ τὴν ἐλπίδα. Χριστὸς ἐκ Παρθένου· γυναῖκες παρθενεύετε, ἵνα Χριστοῦ γέννησθε μπτέρες».

“Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

ΕΥΧΑΙ

Ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ ἀναμνήσει τῆς πανσέπτου Δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως καὶ τῇ ἐγγιζούσῃ εἰσόδῳ ἡμῶν εἰς τὸν νέον ἐνιαυτὸν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, ὁ Γενικός Διευθυντής τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Διευθυντής Συντάξεως τῶν Περιδικῶν, τὸ Προσωπικὸν καὶ οἱ Συνεργάτες ἐκφράζουν πρὸς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν, συνοδευόμενον ἀπὸ ἐνθέρμους εὐχὰς ὑπὲρ ὑγείας, χαρᾶς καὶ ἐν Χριστῷ δυνάμεως αὐτῶν, καὶ ὑπὲρ συνεχείας τῆς διακονίας καὶ προσφορᾶς τοῦ τιμίου Πρεσβυτερίου τῆς Ἁγιωτάτης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

«Τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει...»

ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟ ΣΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

Τοῦ Θεοδώρου Ἰ. Ψαριώτη

«Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ»

«Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Μωάβ...» διαλαλεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Προφήτου¹, καὶ ὁ Ὑμνογράφος Γερμανὸς προτρέπει, ἀμέσως μετὰ τὸ Κύριε ἐκέκραξα, «Δεῦτε ἀγαλλιασάμεθα τῷ Κυρίῳ, τὸ παρὸν μυστήριον ἐκδιηγούμενοι...». Διερωτᾶται, ὁμως: «Τί σοι προσενέγκωμεν, Χριστέ...».

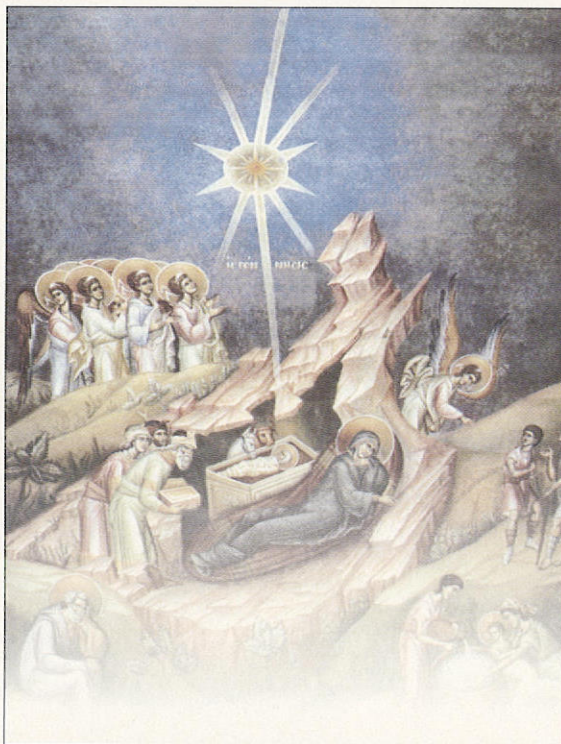
Ἄραγε, αὐτὸ νὰ εἶναι καὶ ἡμῶν (τῶν συγχρόνων χριστιανῶν) τὸ ἐρώτημα; Ἡ Κτίσις τὸ ἐπραξεν πρὸς τιμὴν τοῦ Κτίστη², «ἐκαστον τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων, τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει... ἢ γῆ τὸ σπῆλαιον, ἢ ἔρημος τὴν φάτιν». Ἐμεῖς σήμερον τὸ πράττουμε; Ἀσφαλῶς, τότε ναί, ὅταν «οἱ Μάγοι τὰ δῶρα, οἱ Ποιμένες τὸ θαῦμα... καὶ ἡμεῖς τὴν Παρθένον». Σήμερα, τί εἴμαστε πρόθυμοι καὶ ἔτοιμοι γιὰ νὰ προσφέρουμε, ὅταν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν θὰ σημαίνουν καὶ θὰ μᾶς προσκαλοῦν νὰ συγκεντρωθοῦμε κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν ἐκκλησιῶν;

Ἡ γῆ, καὶ πάλι, μέσα ἀπὸ τὰ σωθικά της προσέφερε ὕλες καὶ ὕλικά, γιὰ οἰκοδόμησις Ἱερῶν Ναῶν. Διέθεσε καὶ τώρα πολύτιμα μέταλλα (χρυσάφι, ἀσήμι, χαλκός), ἀλλὰ καὶ «ὕαλον», γιὰ κατασκευὴ καὶ στολισμὸ τέμπλων, θυρῶν καὶ πα-

ραθύρων, καὶ κωδωνοστασίων. Ἐφοδιασμὸ Ἱ. Προσκομιδῆς καὶ Ἁγίας Τραπεζῆς. Γιὰ ἐξωραϊσμὸ Προσκυνημάτων καὶ Εἰκονοστασίων. Κατασκευὴ θυμιαμάτων, κηροπηγίων, κανδηλῶν καὶ ἐξαπτερύγων.

Ὁ κόσμος τῶν φυτῶν, ἀντιπροσωπευόμενος ἀπὸ τὰ καρποφόρα δένδρα, προσφέρει ἀγλαοὺς καρπούς, ὅπως τὴν ἐλαία (τὴ θλιμμένη στὸ λιοτριβὶ καὶ στὸν Ἐσταυρωμένον στημένη), ὅπως τὸν δότριν της ἢ ἄμπελος καὶ τὸν σάχυν του ὁ σίτος, ὡς προσφορά στὴν Ἱ. Προσκομιδῆ, γιὰ τὸν ἀγιασμό τους, κατὰ τὴν «ἀγίαν ἀναφοράν», εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν. Ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν Φυτῶν, πάλι, φυτικὰ μόρια (ρίζες, βλαστοί, φύλλα, φλοιοί, ἄνθη, καρποὶ) χρησιμεύουν γιὰ θυμίαμα καὶ ἀρωματικὲς «εὐώδεις ὕλες» πρὸς ἀγιασμόν, κατὰ τὴν παρασκευὴ, τοῦ Ἁγίου Μύρου. Ἄς ἔχουμε κατὰ νοῦν

ὅτι καὶ ὅλα τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Βιβλία (Μηναῖα, Ὀκτώηχος, Τριώδιον, Πεντηηχοστάριον, Εὐχολόγιον, Εὐαγγέλιον, Ἀπόστολος, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, κ.ά.) ἔχουν τυπωθεῖ πάνω σὲ ἐπεξεργασμένη χαρτομάζα φυτικῆς προελεύσεως. Ἀλλὰ καὶ ὅλες οἱ ξύλινες κατασκευές, ἀπὸ τὰ ἐπιμήκη δοκάρια ἢ στασίδια-θρόνοι-καθίσματα, μέχρι καὶ τὰ λιλιπούτεια ἔργα ξυλογλυπτικῆς, π.χ. ἀγιαστοῦρες,

ἐπιστήθιοι σταυροί, ὀφείλουν τὴν ὑπαρξή τους στὸ φυτικὸ βασίλειο.

Ἀσφαλῶς, ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ κόσμου τῶν ζώων. Ἄς ὑπενθυμίσουμε τὴν χρησιμότητα τοῦ «σπόγγου», στὶς ἀνάγκες τῆς Ἰ. Προσκομιδῆς καὶ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, ὅπου ἡ θάλασσα μᾶς προμηθεύει αὐτὸ τὸ χρήσιμο ζῶο, τὸν σπόγγο. Πρωτοστατοῦν, βέβαια, τὰ δύο πολύτιμα, ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἔντομα, ἡ μέλισσα καὶ ὁ μεταξοσκώληκας. Αὐτὰ, συνεργαζόμενα μὲ τὸν κόσμο τῶν φυτῶν, παράγουν προϊόντα πολύτιμα γιὰ χώρους τῆς Θ. Λατρείας σὲ χρόνους λατρείας. Συγκεκριμένα, ἡ μέλισσα ἐπισκεπτόμενη ἀνθοφοροῦντα φυτὰ συλλέγει νέκταρ καὶ γύρη. Ὑστερα ἀπὸ μεταποίηση, στοὺς σιελόγόνους ἀδένες τῆς, παράγει τὸν κηρόν, πολύτιμη προσφορά σὲ ὥρες Ἀκολουθιῶν ἢ Λατρείας. Ὁ Μεταξοσκώληκας, πὸν μεταποιεῖ τὰ φύλλα τῆς μουριᾶς σὲ μετάξινη κλωστή, ἐξασφαλίζει τὰ κάθε λογῆς μετάξινα ὑφάσματα γιὰ τὴ ραφὴ ἱερῶν ἀμφίων, καλυμμάτων (Προσκομιδῆς, Ἁγίας Τραπεζῆς, προσκνηταρίων κ.ἄ.), λαβάρων, κ.ἄ.

Ἀνάμεσα στὶς προσφορὲς-συμμετοχὲς τοῦ κόσμου τῶν φυτῶν καὶ τοῦ κόσμου τῶν ζώων, δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθεῖ καὶ ἡ συμμετοχὴ, ἔστω καὶ ἔμμεση, τῶν ἄλλων κτισμάτων (ἡλίου, ὑδάτων,

ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρα), τὰ ὁποῖα συμβάλλουν καὶ συντελοῦν ὡς παράγοντες τῆς φυτικῆς καὶ τῆς ζωϊκῆς παραγωγῆς. Ἄς ἀρκεσθοῦμε σὲ μία περίπτωση, ἐκείνη τῆς φωτοσυνθέσεως, κατὰ τὴν ὁποία ὁ μὲν ἥλιος στέλνει μὲ τὶς θυγατέρες του (φῶς, θέρμανση καὶ ἐνέργεια), ὁ δὲ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας προσφέρει τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακα (δηλητηριῶδες βέβαια γιὰ μᾶς ἀέριο, ἀλλὰ ἀναγκαῖο γιὰ κατακράτηση ἀπὸ τὸ φυτὸ τοῦ ἄνθρακά του, ὡς βασικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴ δόμηση τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν), καὶ τὸ ὕδωρ (αὐτὸς ὁ ἀπαραίτητος παράγων τῆς κάθε ζωῆς).

Μὲ τὴν εὐκαιρία, ἄς θυμηθοῦμε καὶ τὴ συμβολὴ-προσφορά τῶν «ἱππηκόων», τῶν πλασμάτων ποῦ ἀνήκουν στὴ *Χλωρίδα* καὶ στὴν *Πανίδα*, τὰ ὁποῖα δανερίζονται οἱ Ὑμνωδοὶ καὶ οἱ Ἀγιογράφοι καὶ οἱ τῶν ἄλλων Εἰκαστικῶν Τεχνῶν θεράποντες, γιὰ νὰ ἐκφράσουν ἢ διατυπώσουν συμβολικὰ προτυπώσεις ἢ διατυπώσεις δογματικῆς ἢ βιβλικοῦ μηνύματος νοήματα.

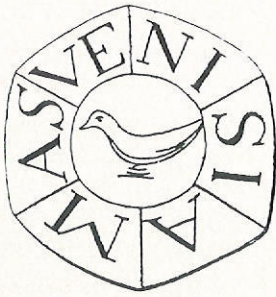
Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, τὰ ὁποῖα μὲ κάθε δυνατὴ συντομία γράφτηκαν, ἄς παραμείνει ὡς ἐρώτημα προβληματισμοῦ γιὰ τὸν καθένα μας, τὸ τοῦ Ὑμνογράφου Γερμανοῦ «*Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ*»; Ἡ ὁρατὴ κτίση, γνωρίσαμε. Τὸ δημιουργημὰ τῆς «*Τρίτης Ἡμέρας*»...

1. Ἀριθμ. 24, 17.

2. Εἰς «τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου».

«*Εὐχαριστοῦμεν σοι, Κύριε ὁ Θεός, καὶ προσφέρωμεν ἀπαρχὴν καρπῶν οὓς ἔδωκας ἡμῖν εἰς μετάληψιν τελεσφορῆσαι διὰ τοῦ λόγου σου καὶ κελεύσας καρποὺς παντοδαποὺς εἰς εὐφροσύνην καὶ τροφήν τοῖς ἀνθρώποις καὶ παντὶ ζῶῳ. Ἐν πᾶσιν ὑμνοῦμέν σε, ὁ Θεός, ἐπὶ πᾶσιν οἷς εὐργέτησας ἡμῖν πᾶσαν κτίσιν πηλίκους καρποῖς, διὰ τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ καὶ σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν*».

Cod. Barberini gr. 336.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ

Της 'Αριάδνης Σαραντουλάκου

β'

Η Λιλή Ζωγράφου λέει για τὸ «Γάμο»: «Δὲ νομίζω πὼς ἔχω διαβάσει στὴν παγκόσμια λογοτεχνία συγκλονιστικότερη σκηνὴ ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου τῆς ὄρφανῆς –καὶ γι' αὐτὸ ἀπληροφόρητης– ἠρωΐδας, πὺν ἐγκαταλείπει οὐρλιάζοντας τὸ νυφικὸ κρεβάτι, σίγουρη πὼς ὁ γαμπρὸς κουβαλᾷ μαχαίρι νὰ τὴ μαχαιρώσει! Λίγο μετὰ, κατεβαίνει ὁ ἄντρας τῆς καὶ τὴ βρίσκει στὴν αὐλή, καὶ γιὰ νὰ τὴ συμφιλιώσει μὲ τὴν ιδέα τῆς ἐρωτικῆς πράξης, τῆς ἐξηγεῖ πρῶτα τὶς σχέσεις τῶν ζώων καὶ ὕστερα τῆς δείχνει τὰ γεννητικά του ὄργανα. Εἶναι κι αὐτὸς ὁ ἐλληνικὸς λαός: ὁ χωριάτης πὺν ἐπιμένει νὰ ἐπιβιώνει στὸ πείσμα τῆς ἐγκατάλειψής του, αἰῶνες τώρα. Δὲν ξέρω ἀποτελεσματικότερο τρόπο καταγγελίας καὶ διαμαρτυρίας ἀπὸ ἓνα βιβλίον σὰν κι αὐτό».

«Τὰ λουλούδια δὲν φοβοῦνται, Λενάκη, μήπως τὸ ἓνα χαλάσει τὸ ἄλλο. Ἄλλο εἶναι ἄρσενικό κι ἄλλο θηλυκό, ὅπως τ' ἄρνιά, ὅπως οἱ πέρδικες. Εἶναι ἴδια κι ἀλλιότικα. Ἐσὺ κι ἐγὼ εἴμαστε ἴδιοι, γιατί ἔχουμε νοῦ καὶ ταιριάζουμε στὴ γνώμη, ἔχουμε καρδιά. Εἶδες πὼς κλάψαμε μαζί; Ἐχουμε τὰ ἴδια χέρια νὰ δουλεύουμε, μάτια νὰ βλέπουμε τὰ ἴδια πράγματα! Ὅμως τὸ δικό σου τὸ κορμὶ εἶναι γυ-

ναικεῖο καὶ τὸ δικό μου ἀντρικό. Ἄν ἡ γυναίκα φοβᾶται τὸ ἀντρικό κορμὶ πρέπει κι ὁ ἄντρας νὰ φοβᾶται τὸ γυναικεῖο». «Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, τάχουμε δυσκολέψει περισσότερο ἀπ' τὰ λουλούδια τῆς μυγδαλιάς. Ἡ μέρα χάραξε μὰ ὁ Νικόλας δὲν θέλησε νὰ πάμε νὰ πέσουμε στὴν κάμαρά μας. Παρ' ὅλο πὺν ἤμουνα κατάκοπη, δύο νύχτες τώρα αὐπνη, κατάλαβα πὼς ὁ Νικόλας διάλεξε τὸ σωστότερο».

Ἔρχεται τὸ πρῶτο παιδί ὁ Παναγιωτάκης: «ὁ Νικόλας πετοῦσε ἀπὸ τὴ χαρὰ του καὶ δὲν εἶχε πὺν νὰ μὲ βάλει κι ἡ πεθερά μου μ' ἀγαποῦσε πιότερο». «Οὔτε κατάλαβα πὼς εἶχα παιδί, τόσο μὺν τὸ περιποιόντουσαν καὶ τὸ χαϊδολογούσανε ἡ πεθερά μου κι ἡ Τασία (κουνιάδα). Ὁ Νικό-

λας χρυσὸς ἄνθρωπος. Δὲν χαρτόπαιζε, δὲν μεθοῦσε, δὲν μ' ἔδερεν κι ἀπὸ πάνω μὲ συμβουλευότανε γιὰ τὸ κάθε τι». Τὸ δεύτερο παιδί–ἡ Παρασκευούλα–γεννιέται κωφάλαλο. Καμιά ἐλπίδα: πόνος γιὰ τοὺς γονεῖς, ἰδίως γιὰ τὴ μητέρα. «Καὶ πὼς θὰ τοῦ μάθω, ἔλεγα ἀπὸ μέσα μου, νὰ κάνει προσευχὴ στὸ Θεό; Πὼς νὰ τοῦ ἐξηγήσω ποιὸς κατοικεῖ στὸν οὐρανὸ καὶ τὴν ἱστορία τους; Μιὰ μέρα πὺν καταπιάστηκα εἶδα μέσα στὰ γαλάζια μάτια τὸ χάος τὸ μεγάλο! Ὅλα ἤσυχία!». Σὲ τρία χρόνια γεννιέται ὁ Ἀχιλλέας: «Νικόλα, τὸ

παιδί είναι κι αυτό μουγκό». Πηγαίνουν σέ γιατρό, όπου ή διάγνωση είναι ξεκάθαρη: «Γιά τὸ κορίτσι μὴν ἐλπίζετε, εἶναι κωφάλαλο. Τὸ ἀγόρι ἀκούει λίγο, θὰ μιλήσει – ἂν μιλήσει – τσεβδά. Εἶχατε συφιλιδικό, ἀλκοολικό στὸ σπίτι σας; Ἀνάθεμα τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή πού τὸ μάθαινα. Μὲ παγωμένη τὴν καρδιά ξέσκιζα μὲ τὰ μάτια μου μιὰ τὸ Νικόλα, μιὰ τὸ γιατρό. Καὶ τί σχέση εἶχε ὁ ἀλκοολικός μὲ τὴ μουγκαμάρα;».

Τέλεια ἄγνοια γιὰ τὶς συνέπειες μίας ἐγκυμοσύνης, τὸ ρόλο τῆς κληρονομικότητας καὶ τὶς ὅποιεςδήποτε ἄλλες αἰτίες πού θὰ μπορούσαν νὰ ὀδηγήσουν στὴ γέννηση ἑνὸς μὴ ὑγιoῦς παιδιοῦ, τὴν ὁποία θὰ προλάβαινε ἴσως ἕνας προγραμμαῖος ἰατρικὸς ἔλεγχος.

Ὁδύνη γιὰ τοὺς γονεῖς. Ψυχρότητα ἀπὸ τὸν Νικόλα. «Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν μοῦ ξανάστειλε λόγο γλυκὸ ὁ ἄντρας μου. Μὲ κοιτοῦσε πικραμένος καὶ σκοτεινός, ἔκανε νοήματα γιὰ ὅ,τι ἤθελε καὶ μὲ περιφρονοῦσε». Ἡ σχέση τοῦ ζευγαριοῦ ἀλλάζει ριζικά. Κι ὁμως ὑπάρχει λύση. «Ἐκανα ὑπομονή. Μαζεύτηκα στὸ χρέος μου μὲ τὰ παιδιά. Ἐρριξα ὄλο τὸν καιμό μου στὸν Ἀχιλλέα. Κουβέντα πάνω στὴ κουβέντα, ἀπ' τὸ δεξιὸ αὐτάκι πού ἀκουγε πιότερο κι ὕστερα λίγο-λίγο κι ἀπ' τ' ἀριστερό, μάλλιαζε ἢ γλώσσα μου νὰ λέω ἱστορίες. Κι ἦρθε κι ἔγινε τὸ παιδί ξυπνὸ καὶ τετραπέρατο, μ' ἕνα μάτι ἀνοιχτὸ ἔτοιμο ν' ἀρπάξει τὴν πέρδικα ἀπὸ τὸ φτερό. Καὶ ἄκουσε καὶ μίλησε! Ὅλο τοῦτον τὸ καιρό, μῆνες ὀλόκληρους, ἦταν σὰν νὰ ετοίμαζα τὸ παιδί γιὰ τὸ Νικόλα. Νὰ τὸ δεῖ, νὰ ξαφνιαστεῖ. Θὰ καμάρωνε, δὲν θὰ καμάρωνε; Ὅμως αὐτὸς μιλιὰ. Ὅσο γιὰ μένα, δούλα του νὰ ὑπηρετοῦσα, καλύτερα θὰ μοῦ φερότανε. Ἐτσι καὶ σὰν δούλα μὲ μεταχειρίστηκε καὶ γεννήθηκε ὕστερα ἀπὸ ἑννέα μῆνες ὁ Κλεάνθης τ' ἀγοράκι μου».

Κωφάλαλο κι αὐτό. Στὴν ἀπόγνωσή της ἡ Λενάκη τ' ἀφήνει νὰ πεθάνει κατὰ τὴ διάρκεια παιδικῆς ἀσθένειας. Ἡ κατάστασή της ἔχει γίνει ἀπελπιστικὴ λόγω τῆς στάσεως τοῦ ἄντρα της καὶ τῶν συγγενῶν. Ἀποφασίζει νὰ φύγει στὰ

βουνά, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξηγηθεῖ πρώτα μὲ τὸν ἄντρα της: «Καλύτερα νὰ μᾶς ταῖζουν οἱ λύκαινες παρὰ τὸ φίδιο τὸ φαρμακερὸ ἢ καταφρόνια. Ἄν πάλι μ' ἀκούσει καὶ μὲ δεῖ ὁ Νικόλας θὰ γίνω Θεὸς καὶ θὰ ξαναπλάσω ἀπ' ἀρχῆς τὸν κόσμο».

«Νικόλα, τὸ σπίτι μας πῆρε φωτιά. Ἐσὺ κάνεις κακὸ καὶ σὲ μένα καὶ στὴ μάνα σου καὶ στὰ παιδιά σου. Γιατὶ λογιάζουμε πὼς τὸ ἀλκολίκι φέρνει τὸ κακὸ κληρονομικά κι ὄχι καὶ τὴν ἴδια τὴν δικιά μας τὴν κακία. Οἱ φονιάδες, γιὰ πὲς μου, κι οἱ κλέφτες ἀπὸ πού παίρνουνε τὶς ρίζες; Ἡ εἶναι βαθειὲς ἐκεῖνες κι ὕπουλες πού νὰ μὴν φαίνονται; Ἐ, λοιπόν, ἐγὼ τώρα σοῦ λέω πὼς γιὰ τὸ μόνο ἐγκλημα πού κανα δὲν μοῦπες κουβέντα. Ποιὸς Νικόλα σκότωσε τὸ παιδί μας; ποιὸς τὸ ἄφησε νὰ πεθάνει; Μπορεῖ κάποια φορὰ νὰ γίνει ἡ κοινωνία τέτοια πού νὰ βρίσκουν τόπο καὶ τὰ μουγκὰ καὶ τὰ τυφλὰ καὶ τὰ σακαταμένα νᾶναι χρήσιμα, ὁμως ὁ κακὸς ὁ ἄνθρωπος ποτὲ δὲν θὰ βρεῖ τόπο στὴ γῆ κι οὔτε πρέπει νὰ βρεῖ».

Ὑστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο γεννήθηκε ἡ Ἀναστασία πού ἔγινε δασκάλα γιὰ κωφάλαλα. «Ὁ Νικόλας ἔκανε ξανά σὰν τρελλὸς ἀπ' τὴ χαρὰ του, ὅπως στὸ πρῶτο μας παιδί. Ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ αὐγαταίνει, μὰ μὲ τὰ χρόνια γίνεται κι ἐξυπνότερος κι ἡ γῆς μοιράζεται ἀνθρωπινότερα. Ἴσως ὁ Θεὸς μᾶς φωτίσει νὰ καταλάβουμε πὼς τὸ νᾶμαστε ἴσοι καὶ δίκαιοι συναμεταξύ μας ἔρχεται δικὸ μας διάφορο καὶ ὄχι δικὸ του. Ἄς εἶναι». «Τὸ ποτάμι μᾶς τὰ κουβαλάει ὅλα, καλὰ καὶ κακὰ, κι ἄς θαρροῦμε ἐμεῖς πὼς χάθηκαν».

Ἡ Λενάκη δὲν εἶναι ἕνα πρόσωπο, εἶναι ἕνα σύμβολο. Ἐνα σύμβολο, ὁμως, ὄχι μεταφυσικὸ ἀλλὰ ἐγκόσμιο καὶ χοϊκό· ὁ διαχρονικὸς ἀγώνας τῆς γυναίκας στὴν προσπάθεια τοῦ λυτρωμοῦ της ἀπὸ τὴν «μοῖρα» της. Ἡ πορεία τοῦ βόγγου καὶ τοῦ μαρτυριοῦ γιὰ νὰ βγεῖ στὸ ξέφωτο μᾶς ἀνθρωπιᾶς εἶναι ἡ τραγικότερη ἐποποιΐα καὶ ὁ ἀμετακίνητος ὄραματισμὸς ἑνὸς καλύτερου αὔριο, ἢ μεγάλη ἐλπίδα πού δικαιώνει ὅλες τὶς θυσίες. Μέσα ἀπὸ τὴ σταύρωση ξεκρίνει κανεὶς τὴν ἀναστάσιμη ὥρα, ὅπου «νὰ γίνει μιὰ κοινωνία πού θὰ βρεῖ».

σκουν τόπο και τὰ μουγκὰ και τὰ τυφλά και τὰ σακατεμένα, ἐνῶ ὁ κακὸς ἄνθρωπος ὄχι».

Ἡ θεραπευτικὴ ἱκανότητα ὑπάρχει μέσα σὲ κάθε ἄνθρωπο, κρύβεται, κοιμᾶται, ἀδρανεῖ και ἀφυπνίζεται μόνο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ξεπεράσει κάποιον ὄριο. Εἶναι πολλὰ τὰ παραδείγματα γιὰ τὶς μητέρες ποὺ ξεπερνοῦν τὸ ὄριο, ὅταν κινδυνεύει τὸ παιδί τους. Στὸ διήγημα τοῦ Χάνιελ Λόνγκι «Τὸ θαυμαστὸ ταξίδι τοῦ Καμπέθα ντὲ Βάκα», ἰσπανοῦ ἐξερευνητῆ τοῦ 16ου αἰῶνα, ἀνακαλύπτει κανεὶς τὴν πορεία πρὸς αὐτὸ τὸ ξεπέρασμα τοῦ ὁρίου. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὑπῆρξε κάποτε πολεμιστὴς και κατακτητῆς στάθηκε ἱκανὸς νὰ πεῖ «θὰ διδάξω στὸν κόσμον πῶς νὰ κατακτᾶ μετὰ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς κι ὄχι μετὰ τὴ σφαγή». Φθάνει στὸ σημεῖο νὰ θεραπεύει ἰνδιάνους –ποὺ θεωροῦνται θαύματα ἀπὸ τοὺς γηγενεῖς–, ποὺ ὅμως ἡ καλύτερη ἀπάντηση σ’ αὐτὸ τὸ αἶνιγμα δίνεται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸν ντὲ Βάκα στὸ κλεισμο τῆς ἀφήγησης: «Ἡ δύναμη νὰ συντηροῦμε τὴ ζωὴ μέσα στοὺς ἄλλους, ζεῖ μέσα στὸν καθένα μας, κι ἀπ’ τὸν καθένα μας ἀποσύρεται, ὅταν μένει ἀχρησιμοποίητη» ὄντως, ἡ θεραπευτικὴ του ἱκανότητα χάθηκε, ὅταν ξαναδρέθηκε στὸν πολιτισμὸ, στὴν πατρίδα του τὴν Ἰσπανία. Μᾶς ὀδήγησε νὰ πιστέψουμε αὐτὸ ποὺ βαθιὰ μετὰ τὴν καρδιά μας ὄλοι γνωρίζουμε, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος μπορεῖ πάντα νὰ σταματήσει μετὰ τὴ μέση τοῦ δρόμου του και ἀντικρύζοντας τὴν ἀλήθεια νὰ τὴν ἐκφράσει παραδειγματικὰ μετὰ τὴν πράξη του.

Ἀκριβῶς τὸ ἴδιο συμβαίνει και στὸ διήγημα τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου «Τὸ μυστικὸ τῆς κοντέσας Βαλέραινας»· τὸ «μυστικὸ ποὺ εἶναι ἕνα γιαιτροσόφι (σκόνη με ζάχαρη και σαπιοκόκκαλα) ποὺ πηγαίνει κληρονομικὰ ἀπὸ πεθερὰ σὲ νύφη γιὰ 300 περίπου χρόνια, δὲν θεραπεύει αὐτὸ καθεαυτὸ, ἀλλὰ ἀλλοῦ θρῖσκεται τὸ “μυστικὸ”» οἱ γυναῖκες αὐτὲς θεραπεύουν, ἐπειδὴ ξεπερνοῦσαν ἕνα ὄριο, ξεπερνοῦσαν τὴν ἀνθρώπινη, δεδομένη αἰῶνες, συνθήκη νὰ δώσεις γιὰ νὰ πάρεις, τὸ ἀνταλλάξιμο τῆς προσφορᾶς, ἀπὸ ὑλικά ἀγαθὰ μετὰ συναισθήματα. Ἐλεγε ἡ πεθερὰ στὴ νύφη, ἀκόμη και ὅταν εἶχαν ξεπέσει τελείως οικονομικὰ και εἶχαν μεγάλη ἀνάγκη: «Σ’ ὀρκίζω φοριχτὰ νὰ μὴν τὸ ἀμελήσης, νὰ μὴν τὸ φανερώσης, νὰ μὴν τὸ πουλήσης, νὰ μὴ γυρέψης ποτὲ νὰ ἀφελῆθῆς, σ’ ὅποια νὰ βρεθῆς περίσταση κι εἶναι ἀνάγκη. Εἶναι ψυχικὸ».

Ἡ Λενάκη, ὁ Καμπέθα ντὲ Βάκα, ἡ κοντέσα Βαρέλαινα, ἂν ἐπαιρναν ἀντάλλαγμα, τὸ ὄριο θὰ χάνονταν, ἡ θεραπευτικὴ τους ἱκανότητα θὰ ἐξαφανιζόταν, γιὰ τὸ δὲν εἶχαν νὰ πουλήσουν κάτι ποὺ πουλιέται. Ἀπλῶς εἶχαν μάθει ν’ ἀγαποῦν. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε, ὅπως λέει κι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιῶται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν, οὐ χαιρεῖ ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει».

«Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά». Τὸ γράμμα ὑποκαρεῖ, τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ, αἱ σκιαὶ παρατρέχουσιν, ἡ ἀλήθεια ἐπιέρχεται. Ὁ Μελχισεδὲκ συνάγεται ὁ ἀμῆτωρ, ἀπάτωρ γίνεται ἀμῆτωρ τὸ πρότερον, ἀπάτωρ τὸ δεῦτερον. Νόμοι φύσεως καταλύονται. Πληρωθῆναι δεῖ τὸν ἄνω κόσμον. Χριστὸς κελεύει μὴ ἀντιπείνωμεν. «Πάντα τὰ ἔθνη κροτίσατε χεῖρας», «ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς και ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ἔμου αὐτοῦ (τῷ γὰρ σταυρῷ συνεπαίρεται), και καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής (τῆς τοῦ Πατρὸς) Ἄγγελος». Ἰωάννης βοάτω· «Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου». Καγὼ βοήσομαι τῆς ἡμέρας τὴν δύναμιν: Ὁ ἄσαρκος σαρκούται. Ὁ Λόγος παχύνεται. Ὁ ἀόρατος ὁράται. Ὁ ἀναφῆς ψηλαφᾶται. Ὁ ἄχρονος ἄρχεται. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται. «Ἰησοῦς Χριστὸς, χθὲς και σήμερον ὁ αὐτὸς και εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἰουδαῖοι σκανδαλιζέσθωσαν. Ἕλληνες διαγελάτωσαν, αἰρετικοὶ γλωσσαλγείτωσαν. Τότε πιστεύουσιν, ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν εἰς οὐρανὸν ἀνερχόμενον. Εἰ δὲ μὴ τότε, ἀλλ’ ὅταν ἐξ οὐρανῶν ἐρχόμενον, και ὡς κριτὴν καθεζόμενον».

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

(23 Δεκεμβρίου 2001) (Ματθ. α', 1-25)

«Οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς μου κυλοῦν μὲ θόρυβο καὶ ταραχή.
Ράγισε ἡ καρδιά μου!

Εἶμαι ἀνέσιος!

Ἀνήκω σὲ μιὰ φοικτὴ οἰκογένεια, ὅπου πατέρας μου εἶναι ὁ θάνατος –τὸ μηδὲν καὶ μάνα καὶ ἀδελφή μου ἡ ἀποσύνθεση.

Τί μοῦ ἀπομένει λοιπόν;».

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ δικαίου Ἰωβ περιγράφεται ὅλη ἡ ἀπελπισία τοῦ ἀρχαίου κόσμου, μέσα στὸν ὁποῖο ἡ ψυχοκτόνος τριάδα (διάβολος-ἁμαρτία-θάνατος) τυραννοῦσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Κι' ὅπως λέγει ὁ Ἰ. Χρυσόστομος,

«ὁ μὲν διάβολος ἠπάτα,

ἡ δὲ ἁμαρτία ἔσφαξεν,

ὁ δὲ θάνατος ἔθαπτεν...».

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ ζοφερὴ πραγματικότητα ἀναφωνεῖ καὶ πάλι ὁ πρωταθλητὴς τῆς ὑπομονῆς:

«Ποῦ εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ μπορέσει, χωρὶς νὰ τὸ θεωρήσει ντροπὴ, νὰ βάλῃ τὸ χέρι Του πάνω σὲ μένα, τὸν καταφρονεμένο καὶ ταυτοχρόνα θὰ μπορέσει νὰ βάλῃ τὸ χέρι Του στὸν ὄμο Του Θεοῦ καὶ νὰ μᾶς ἐνώσει, νὰ μᾶς κρατήσῃ μαζί καὶ νὰ βρῇ λύση σ' αὐτὸ τὸ ἄλυτο πρόβλημα».

Αὐτὴ ἡ ἀπελπισία ἔκαμε τὸν προφήτη Ἡσαΐα νὰ βγάλῃ πρὸς τὸ Θεὸ τούτῃ τὴν ἀνθρώπινη κραυγή.

«Ἄ! Ἄν ξεσχίσεις τὸν οὐρανὸ καὶ κατέβαινες στὴ γῆ!»

Τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα μᾶς ἔφερε τὸ χαρούμενο μήνυμα ὅτι ἐκπληρώθηκε τοῦ Ἡσαΐου ἡ ρῆση. Ὁ Ἐμμανουὴλ εἶναι μαζί μας. Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός!

Ἡ Ἁγία Τριάδα ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν εὐθύνη τῆς σωτηρίας μας.

Ὁ Πατὴρ ἠδὸκῆσεν, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἡ παρθένος ἔτεκεν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα!

Τί μείζον ἄλλο καινὸν εἶδεν ἡ κτίσις;

Κι' ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος παραδείσου τῆς τροφῆς μεταλαμβάνω....

Ἡ μόνη δυνατὴ καὶ σωτήρια ἀπάντηση ἐκ μέρους μας εἶναι ἡ δοξολογία καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη δι' ὅλης τῆς ὑπάρεξως.

Ἡ Ἀγάπη Ζεῖ!

Ἡ 25η Δεκεμβρίου ἀνέλαβε τὴν εὐθύνη!

Προσκυνοῦμεν Σου τὴν γένναν Χριστέ!

ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ

(30 Δεκεμβρίου 2001) (Ματθ. β', 13-23)

Ὁ Θεὸς ἦλθε στὴ γῆ μ' ἓνα τρόπο ἀπρόσμενο. Μ' ἓνα τρόπο ποῦ νομίζουμε ὅτι δὲν ταιριάζει στὸ μεγαλεῖο Του καὶ τὴν παντοδυναμία Του. Ὡς βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ.

«Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν»

Τί πιὸ ἀδύναμο καὶ πιὸ φτωχό!

Κι' ὅμως ταυτοχρόνως εἶναι ὁ «Μεγάλῃς Βουλῆς Ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» κατὰ τὸν προφήτη Ἡσαΐα.

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» τὸ δέχονται ἀφιλόξενα οἱ ἄνθρωποι (οὐκ ἦν τόπος ἐν τῷ καταλύματι), τὸ μνηνεῖ ὁ οὐράνιος ἀστήρ, τὸ λατρεύουν οἱ ποιμένες, τὸ προσκυνοῦν οἱ μάγοι...

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» γίνεται αἰτία νὰ ταραχθῇ ὁ «Ἡρώδης καὶ πᾶσα Ἱερουσόλιμα μετ' αὐτοῦ».

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» προστατεύεται Ἄνωθεν καὶ θυσιάζονται γιὰ χάρη Του ὅλοι οἱ παῖδες τῆς Βηθλεέμ.

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» θὰ εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο, ἀλλὰ τελικὰ θὰ νικήσῃ.

Τεθνήκασι καὶ ἀποθνήσκουν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν Του.

Αὐτὸ «τὸ παιδίον Ἰησοῦς» ἀγαπᾷ τὰ παιδιά καὶ θέλει τὰ παιδιά.

Αὐτὰ ποῦ ἀδίστακτα ἐξοντώνονται πρὶν δοῦν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, αὐτὰ ποῦ πεθαίνουν ἀπ' τὴν πείνα, ποῦ σφάζονται στὰ πεδία τῶν μαχῶν δίχως οἶκτο, ποῦ τ' ἀφήνουμε χωρὶς στήριγμα, ποῦ ζητοῦν τὴν καρδιά μας καὶ μεῖς τοὺς δίνουμε τὰ ὑλικά μας...

Αὐτὰ ποῦ ἀηδιασμένα στὶς καφετέριες στενάζουν καὶ βαριεστημένα μᾶς φωνάζουν βαρέθηκα, σταματεῖστε τὴ γῆ νὰ κατέβω...

Καὶ πόσα δὲν κατεβαίνουν ὄχι ἀπλῶς ἀπ' τὴ γῆ, ἀλλὰ μέσα στὴ γῆ...

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» ἀπαιτεῖ ἀπ' ὅσους θὰ ἤθελαν νὰ εἶναι οὐρανοδρόμοι παιδικὴ ἀφέλεια, ἀθωότητα, ταπεινώση...

Αὐτὸ «τὸ παιδίον» βλέπει τὸν ἐγωϊσμό μας καὶ τὴν ἀθεΐα μας, τὰ αἰσχρὰ ἔργα μας, τὴν ἀδιαφορία καὶ τὸν τελματώδη ἐφησυχασμὸ μας, τὶς αἱματοχυσίες καὶ τὶς ὑποχρυσίες μας καὶ μὲ πόνο ρωτᾷ:

– Τίνα ὁμοιώσω τὴν γενεάν ταύτην;

ὁμοία ἐστὶν παιδαρίσις...

Οι λόγες του πολέμου στον ναό της ειρήνης

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ» (Λουκ. 6', 14). Μέσα στον αιώνα του επιστημονισμού που ζούμε, ο ἕμνος τῶν ἀγγέλων καὶ τὸ νοστάλγημα τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔγινε ἀκόμα, δυστυχῶς, πραγματικότητα. Σὰν τραγική εἰρωνία ἰσχύουν τὰ λόγια τῆς θεσπέσιας δοξολογίας στ' αὐτὰ τῆς σύγχρονης μεθυσμένης ἀνθρωπότητας, πού φαντάζει ἀπαίσια μέσα στὰ ποτάμια αἵματος καὶ δακρύων. Ἀκονίζονται συνεχῶς οἱ λόγες τοῦ πολέμου, πάνω στὶς πέτρες τοῦ ναοῦ τῆς ειρήνης!

Στὶς επικίνδυνες μέρες μας, ἐκεῖνο πού περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο μπορεῖ νὰ μιλήσει στὴν ἀνήσυχη ψυχὴ, εἶναι τὸ εἰρηνοποιὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων. Γιὰ νὰ επικρατήσῃ ὅμως μόνιμη εἰρήνη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀνάγκη νὰ προηγηθεῖ ἡ εἰρήνη μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ! Σ' ὅποια καρδιὰ ὑπάρχει τόπος γιὰ τὸ Θεό, ἐκεῖ καὶ γιὰ τὸ συνάνθρωπο θὰ ὑπάρχει ἄφθονος τόπος. Ἀπαιτεῖται ἀνασύνδεση σχέσεων μὲ τὸν Οὐρανό! Πατί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ στάση του ἀπέναντι στὸ Βρέφος τῆς Βηθλεέμ!

«Ἀγόρασα τὸν δαίμονα, γιὰ νὰ... παίζω»!

Ἀξίζει ν' ἀσχολούμαστε, εὐκαιρῶς-ἀκαιρῶς, πολὺ περισσότερο τὶς ἡμέρες τῶν Ἑορτῶν, μ' ἕνα θέμα, πού «ἔτσι στ' ἀστεῖα», «γιὰ παιχνίδι», δυναμιτίζει ἀθῶες παιδικές ψυχές. Πρὸ καιροῦ, ἀπὸ αὐτὸ πού εἶδα ἔφριξα! Τὸ θέμα δὲν περιγράφεται. Οὔτε-πολὺ περισσότερο-τὰ συναισθήματα τῆς στιγμῆς. Κάποιο βράδυ, ἀντίκρισα τὴν πρὸ φοικτὴ εἰκόνα. Ἕνα παιδί, δίπλα σὲ τερατόμορφο ἀνθρωποειδές, πού μοιάζει μὲ τὸ σατανὰ τῶν βυζαντινῶν ἀγιογραφῶν... Ἡ ἀντίθεση φοβερή. Ἀπὸ τὴ μιὰ ἕνα γλυκύτατο ξανθόμαλλο ἀγοράκι, ὡς τεσσάρων-πέντε χρονῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνα κοκκινωπὸ τερατῶδες πλάσμα, μὲ σῆχος καὶ οὐρά! Κατόρθωσα νὰ ψελλίσω:

– Τί εἶναι αὐτό, Μιχαλάκη;

Γιὰ νὰ εἰσπράξω-σὰν κάτι τὸ αὐτονόητο-τὴν ἀποστομωτικὴ ἀπάντησι:

– Ὁ δαίμονας εἶναι, δὲν τὸν βλέπεις; Τὸν ἀγόρασα γιὰ νὰ παίζω!

Τὸ πλάσμα αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλλο, ἀπὸ παιχνίδι πού κυκλοφορεῖ στὸ ἐμπόριο κάποια βιομηχανία. Ὑπογραμμίζω πὼς ἦταν πανομοιότυπος μὲ τὶς ἀπεικονίσεις τῶν ἀγιογραφῶν...

– Μὰ εἶναι δυνατό, νὰ δηλητηριάσουμε τὴν ἄπλαστη καὶ εὐπλαστη παιδικὴ ψυχὴ μὲ τὸν τρόπο αὐτό; Εἶναι ἀνάγκη οἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ νὰ μπαίνουν, μὲ τὴν ἀνοχὴ τῶν γονιῶν, στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν τους, ἔτσι «ἀθῶα»; Κάθισε ποτὲ κανένας γονιός, δάσκαλος, ὑπεύθυνος, τελοσπάντων, πολίτης, νὰ δεῖ τὶς «φάτσες» τῶν ἀνθρωποειδῶν πού κυριαρχοῦν στὶς προθήκες παιδικῶν καταστημάτων καὶ στὴν τηλεόρασι;

– Πατί ὅλα αὐτά;

«Τὴ γλῶσσα μου ἔδωσαν ἑλληνική...»

Τὸ διαβάσαμε στὴν ἐγκριτὴ ἐφημερίδα «Ἡ Γλῶσσα μας» καὶ σπεύδουμε νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσουμε μετὰ πολλῆς χαρᾶς, σήμερα, πού γνωστοὶ - ἄγνωστοὶ προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπο ν' ἀποχρωματίσουν τὴν ὀρθόδοξη καὶ ρωμείκη ιδιοσυγκρασία καὶ παράδοσή μας.

Τὸ Πανεπιστήμιο Ἰρβαίν τῆς Καλιφόρνια ἀνέλαβε τὴν ἀποθησαύριση τοῦ πλοῦτου τῶν λέξεων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἐπικεφαλῆς τοῦ ἔργου ἡ γλωσσολόγος Ἑλληνίστρια κ. Μακ Ντόναλντ καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἡλεκτρονικῆς Μπρουκνερ καὶ Πούκαρντ. Στὸν Η/Υ «Ἴβνκο» ἀποθησαυρίσθηκαν 6 ἑκατομμύρια (6.000.000) λέξεις (ἡ Ἀγγλικὴ ἔχει συνολικὰ 490.000 λέξεις)...

Μιλώντας σχετικὰ ὁ καθηγητὴς Μπρουκνερ εἶπε: «Σὲ ὅποιον ἀπορεῖ γιὰ τὰ ἑκατομμύρια δολάρια πού διαθέσαμε, ἀπαντοῦμε: Μὰ πρόκειται γιὰ τὴ θεμελιακὴ γλῶσσα τῶν πνευματικῶν μας προγόνων. Ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γλῶσσα τους θὰ βελτιώσει τὸν πολιτισμὸ μας».

Οἱ ἐπιστήμονες τῆς Πληροφορικῆς καὶ τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ὑπολόγισαν ὅτι οἱ Η/Υ προχωρημένης τεχνολογίας δέχονται ὡς «νοηματικὴ» γλῶσσα μόνο τὴν ἑλληνικὴ. Τὶς ἄλλες γλώσσες τὶς χαρακτήρισαν ὡς «σημειολογικές». Νοηματικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία τὸ «σημαίνον», δηλ. ἡ λέξι, καὶ τὸ σημανόμε-

νο, ή έννοια (πρόσωπο, πράγμα, κατάσταση, ιδέα), έχουν μεταξύ τους πραγματική πρωτογενή σχέση. Ένω «σημειολογική» είναι ή γλώσσα στην όποία αυθαίρετα όρίζεται τó α «σημείο» (σημαίνον). Οί έλληνικές λέξεις, δηλαδή, έχουν «πρωτογενείς σχέσεις», ενώ οί λέξεις άλλων γλωσσών είναι «συμβατικές».

Έτσι, λ.χ., στην έλληνική, ή λέξη «ένθουσιασμός» σημαίνει τó «έν Θεώ», ή «γεωμετρία» τó «γη + μετρώ», ó «άνθρωπος» τó «άνω + θρώστω» (ύψώνω). Έχουμε δηλαδή έδώ αιτιώδεις σχέσεις και προφανείς στην έτυμολογική διαφάνεια και όχι άπλώς λεκτικώς συμφωνημένους κώδικες, όπως συμβαίνει στις άλλες γλώσσες.

Τά πιό τέλεια προγράμματα Η/Υ «Ίβκος», «Γνώσις» και «Νεύτων», αναπαριστούν τούς λεκτικούς τύπους τής έλληνικής σέ ολοκληρώματα και σέ τέλεια σχήματα παραστατικά, πράγμα αδύνατο σέ άλλες γλώσσες. Τουτό, διότι ή έλληνική έχει μαθηματική δομή και έπιτρέπει τήν γεωμετρική τής απεικόνιση. Ίδιαίτερα χρήσιμα στούς Η/Υ είναι τά έλληνικά προθέματα: τηλε-, φωτο-, φωνο-, μικρο-, μεγα-, άντι-, συν-, αυτο-, κ.ά..

Οί έπιστήμονες τών Η/Υ θεωρούν τήν έλληνική γλώσσα ως «μη όριακή», δηλ. ότι σ' αυτήν δέν υπάρχουν περιοριστικά όρια και γι αυτό είναι άπολύτως άναγκαία στις νέες έπιστήμες τής πληροφορικής, τής ήλεκτρονικής, τής κυβερνητικής κ.ά. Οί έπιστήμες αυτές μόνο στην Έλληνική βρίσκουν τις νοηματικές λέξεις και φράσεις πού χρειάζονται για νά προχωρήσουν.

Μάτια γεμάτα τσιμέντο...

Δέν μπορούσα νά φανταστῶ-άν μόνο τήν άκουγα-τήν τραγική σκηνή: Πίσω από τά κάγκελα ενός κελιοῦ, μία ήλικιωμένη φυλακισμένη δηματίζει νευρικά, μουρμουρίζοντας. Στο δίπλανό κελί δυό νήπια «τρέχουν» πάνω-κάτω. Τά έγγονάκια τής, σκέφθηκα, τά πήγαν φαίνεται νά τήν έπισκεφθοῦν. Εύκολα μπορεί ό καθένας νά μαντέψει τή διάθεση τών ανθρώπων αυτών, πίσω από τά κάγκελα...

Κάποια στιγμή, μιá φωνή τούς έκάλεσε στο έσωτερικό. Κι ύστερα από λίγο, τούς είδα όλους νά δηματίζουν στο... πεζοδόμο! Άποφλακίσθησαν.

Κάπως έτσι άρχισε ό άπογευματινός... περίπατος μιás οικογένειας. Οί δίπλανοί έξώστες-μπαλκόνια έπί τό... έλληνικότερον- έδωσαν τó έρέθισμα για τόν προβληματισμό. Ήδη τά μάτια μας, γεμάτα τσιμέντο, αδυνατούνε ν' απολαύσουν αυτό πού «κρύβει» ή πανσέληνος. .

Άνάλογες μέ αυτή διαπιστώσεις -είτε έντός είτε εκτός εισαγωγικών- δέν είναι διόλου ρομαντικές. Όσον άφορά τήν προστασία τού περιβάλλοντος και τις συνθήκες ζωής, έχουμε υπερβεί από καιρό κι αυτό ακόμα τó παραπέντε! Τά περιθώρια έχουνε καταντήσει -μέ δική μας υπαιτιότητα φυσικά- άνύπαρκτα.

Τί γίνεται -άν εΐμαστε έτσι σήμερα- λίγα χρόνια μετά;

Υδρογόειος 2001-2002 μ.Χ.

Οί Έλληνες είναι ό πιό άπαισιόδοξος λαός στην Ευρώπη τών «15», δέν έχουν έμπιστοσύνη στούς πολιτικούς θεσμούς τής χώρας (κυβέρνηση, κόμματα, Κοινοβούλιο), ούτε στα μέσα μαζικής ένήμερωσης, αλλά έμπιστεύονται τήν Έκκλησία, τó Στρατό και τις φιλανθρωπικές όργανώσεις, σύμφωνα μέ κοινοτική δημοσκόπηση.

Φοιτητές πανεπιστημίου τών ΗΠΑ ζήτησαν από τις πρυτανικές άρχές ν' αποθηκεύσουν χάπια μέ υδροκυάνιο, για νά τά χρησιμοποιήσουν σέ περίπτωση πυρηνικού πολέμου!

Κάτοικοι ενός μικρού άγγλικού χωριοῦ, άποφάσισαν ν' αυτοκτονήσουν μέ χάπια μορφίνης, μπροστά στον κίνδυνο ενός πυρηνικού πολέμου.

- «Πώς νά ζήσεις, άγγελέ μου, σ' αυτόν τόν άθλιο κόσμο»; Μ' αυτή τή σκέψη ό Χαΐγουελ Ρόουλαντς, 34 έτών, έδωσε μιá ισχυρή δόση ναρκωτικών στο κοριτσάκι του, άφοῦ πρώτα έγραψε τó τελευταίο τής γραμμα, και μετά πέταξε τó νεκρό κορμάκι του στο ποτάμι. «Ίσως τήν άγαπούσα υπερβολικά. Ήταν ό άγγελός μου. Έπρεπε νά τó κάνω. Δέν υπάρχει μέλλον σ' αυτόν τόν κόσμο, τόν γεμάτο ναρκομανείς, πόρνες και πυρηνικά όπλα».

Υδρογόειος 2001-2002 μ.Χ. Πόσο, αλήθεια, «ένοχλει» κάποιους αυτό τó «μετά Χριστόν»... Άς μη μιλήσουμε όμως τώρα για τ' αυτόνοητα. Ό λόγος στον νοῦ, στην καρδιά τού καθενός και -άρα- στις πράξεις...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ Ν' (2001)

(Ο πρώτος αριθμός παραπέμπει στο τεύχος, ο δεύτερος στη σελίδα)

ΑΡΘΡΑ-ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ κ. Χριστοδούλου

Σκέψεις περί εϋθανασίας, 1, 16. – Περί τῆς τελέσεως τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, 4, 6. – Ἀρχιερατικὴ Τελετουργία, 5, 6. – Λήψις καιροῦ, 6, 6. – Ἡ τέλεση τῆς Προσκομιδῆς, 7-8, 5. – Τὰ παιδιὰ τοῦ Ἱεροῦ, 9, 10. – Πατὶ ὁ ἀδελφός μας εἶναι ἡ ζωὴ μας, 12, 3.

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ (Συντάκτης Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου)

Χριστιανικοὶ στοχασμοὶ κατὰ τὴν εἴσοδο στὸ ἔτος 2001, 1, 3. – Τὸ ζήτημα τῆς «σεξουαλικῆς διαπαιδαγωγῆσεως» στὰ σχολεῖα, 2, 3, 3, 3. – Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πάπα πρέπει νὰ εἶναι ὠφέλιμος πνευματικὸς καταλύτης, 4, 3. – «Πολιτιστικὴ παρακμὴ», 5, 3. – Ἡ πολιτιστικὴ διάσταση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, 6, 3. – Ἡ Λατρεία ὡς φυτῶριον πολιτισμοῦ, 7-8, 3. – Ἐκκλησιαστικὲς πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις, 9, 3. – Ἀγάπη γιὰ τοὺς ἄλλοεθνεῖς πρόσφυγες καὶ μετανάστες, 10, 3. – Κυψέλες, φυτῶρια καὶ ἀνθοκήπια διακοινωνικῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, 11, 3. – Τὸ μεγαλόπνοο ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ, 12, 6.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Ἄλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Εὐρωπαϊκὸ ἔτος γλωσσῶν, 1, 20. – Τοῦ ἰδίου, Τὸ εὐαγγέλιο τῆς κρίσεως, 2, 16. – Ἀρχιμ. Παύλου Ἰωάννου, «Εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον!», 2, 18. – Πρωτοπρ. Κων. Καρκαϊσαρίδη, Ὁ πνευματικὸς ἀπέναντι στοὺς χρηστές καὶ τοὺς γονεῖς τους, 2, 20· 3, 12. – Εὐαγγελίας Ἀνδρεάκη, Οἱ Πρεσβυτέρους καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τους, 3, 18. – Ἄλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Τέχνη καὶ Ἐκκλησία, 3, 21. – Πρωτοπρ. Ἀδαμαντίου Γ. Αὐγουστίδη, Ἡ συγχωρητικότητα ὡς ψυχοθεραπευτικὸ μέγεθος: Συμβολὴ στὸ διάλογο Ψυχιατρικῆς καὶ ποιμαντικῆς Ψυχολογίας, 4, 9· 6, 11. – Ἄλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μία θεολογικὴ ἀνάγνωση τῆς βιολογικῆς «ἐπαναστάσεως», 4, 12. – Τοῦ ἰδίου, Τὸ Πρόσωπο καὶ τὰ Πρόσωπα, 5, 17. – Θεοφ. Ἀγγελίου Εὐθυμίου, Ἡ προσαρμογὴ στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία, 7-8, 9· 9, 6· 11, 6. – Ἄλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ματαίωση ἢ καὶ παραίτηση; 9, 13. – Πρεσβ. Κων. Καλλιανοῦ, Βραδυνὴ ἐπιστροφή (ὁ καιρὸς τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀνασυγκροτήσεως τοῦ ποιμένα), 9, 18. – Ἄλεξ. Μ. Σταυ-

ροπούλου, Γιὰ τοὺς μικροὺς καὶ ἐλαχίστους, 10, 9. – Ἀναστασίας Πανουσοπούλου, Ἡ ἐπικοινωνία τῆς Πρεσβυτέρας στὴν ἐνορία, 10, 21. – Ἄλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη: Ἀνεξάρτητες ἢ καὶ ἐξαρτημένες μεταβλητές; 12, 11. – Ἀριάνης Σαραντουλάκου, Νεοελληνικὸ θέατρο καὶ γάμος, 12, 22.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ – ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ

Μιχαὴλ Κ. Μακρῆ, Ἐνας ἄγνωστος γιὰ τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ πολὺ γνωστὸς γιὰ τὸν Λ. Τολστόϊ, ὁ ὅσιος Ἰάκωβος ὁ ἀσκητὴς, 3, 16. – Τοῦ ἰδίου, Ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀσκητὴς καὶ ἡ εἵταρα ποὺ ἐγινε ἀγία, 4, 21. – Πρεσβ. Κων. Ν. Καλλιανοῦ, Περί Ἐνορίας ὁ λόγος. Πῶς διώνει τὴν ἐνοριακὴ ζωὴ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, 4, 24. – Ἀρχιμ. Ἰγνατίου Δ. Σωτηριάδη, Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας Νικοποιοῦ στὴν ἱστορικὴ πόλη τῆς Βενετίας, 4, 27. – Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου, Βασικὰ σημεῖα διαφορᾶς μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Παπισμοῦ, 5, 10. – Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, Ὁ νεομάρτυς Νικόλαος ὁ ἐκ Μετσόδου στὴν ἱμνολογία τῆς Ἐκκλησίας, 5, 13. – Μιχαὴλ Κ. Μακρῆ, Ὁ πατὴρ Σέργιος τοῦ Λ. Τολστόϊ καὶ ἡ πρόκληση τοῦ διαβόλου, 5, 22. – Ἀρχιμ. Γεωργίου Χ. Χρυσοστόμου, 1950 χρόνια μετὰ, 6, 27. – Θεοκλήτου, Μοναχοῦ Διονυσίατη, Ἡ Παναγία ἡ Λιμνὰ καὶ ἡ εὕρεση τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς, 7-8, 21. – Μαρίας Λαμπαδαρίου-Πόθου, Μνήμη Μικρᾶς Ἀσίας, 9, 27. – Συναξάρι ἐθνομαρτύρων κληρικῶν, 10, 15. – Χρήστου Καρκαϊσάνη, Ἡ ἐξαφάνιση τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, 10, 23· 11, 24. – Ἰ.Μ. Χατζηφώτη, Ὁ φιλότεχνος παπα-Μάριος Δαπέρογλας, 10, 29. – Μανώλη Μελινοῦ (ἐπιμ.), Ἡ ἐνορία τῶν Ἁγίων Τιμοθέου καὶ Μαύρας στὴν Ἡλιούπολη, 11, 22.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ (Συντάκτης Ἰωάννης Φουντούλης)

Στὶς σελίδες: 1, 22· 2, 25· 3, 24· 7-8, 32· 9, 15· 10, 11.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ - ΚΑΝΟΝΙΚΑ

Πρωτοπρ. Δημητρίου Β. Τζέρπου, Τὸ μυστήριον τοῦ Ἀγίου Βαπτίσματος στὴ σύγχρονὴ ἐνοριακὴ πράξις – Διαπιστώσεις καὶ προτάσεις, 1, 8· 2, 7. – Πρωτοπρ. Κων. Ν. Καλλιανοῦ, Τοῖς μισοῖσιν... 2, 24. – Ἀρχιμ. Ἀγαθαγγέλου Χαρομαντιδῆ, Ἐκκλησία καὶ Εὐχαριστία, 3, 14. – Πρωτοπρ. Δημητρίου Β. Τζέρπου, Τὸ αἷμα τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς

του λαού κατά την τέλεση της Θείας Λατρείας, 6, 15· 7-8, 28. – Ξενοφώντος **Παπαχαλαλάμπους**, Περί του επιτρεπτού της εκκλησιαστικής κηδεύσεως των θανόντων άβαπτίστων βρεφών, 6, 21· 7-8, 34. – Πρεσβ. Κων. Ν. **Καλλιανού**, Μνημοσύνη ο καιρός... Βιώματα του Ψυχασαββάτου, 6, 25. – Πρωτοπρ. Ιωάννου **Άγγελιδάκη**, Τά έγκαινα του Ναού, 7-8, 13. Άρχιμ. Κυρίλλου **Μισιακούλη**, Προϊποθέσεις τελέσεως θρησκευτικού Γάμου, 9, 20. – Άρχιμ. Άγαθαγγέλου **Χαραμαντίδη**, Θεία Λειτουργία και Κατήχηση, 10, 7. – Πρωτοπρ. Βασιλείου **Θεομού**, Σκέψεις επί του ώραρίου των Άκολουθιών, 11, 16.

ΘΕΜΑΤΑ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

(Επιμέλεια: Άρχιμ. Νεκταρίου **Παρασκευάκου**)

Βιβλιόριον ύγιειας – Ένιαϊον Μητρώον ήσφαλισμένων του Δημοσίου, 4, 17. 5, 25.

ΒΙΒΛΙΚΑ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ - ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ

Χρήστου **Καραγιάννη**, Άρμαγεδών, ή τελική άναμέτρησις, 1, 12. – Ίερού **Χρυσοστόμου**, Όμιλία εις τὰ Θεοφάνεια, 1, 24. – Άρχιμ. Κυρίλλου **Κωστοπούλου**, Η κλίμακα των τριών βαθμίδων, 2, 12. – Άρχιμ. Άγαθαγγέλου **Χαραμαντίδη**, Εκκλησία: *Σώμα Χριστού*, 2, 14. – Μεγάλου **Άθανασίου**, Εις την Ύπαπαντήν, 2, 27. – Άγίου **Νικολάου Καβάσιλα**, Εις τον Εύαγγελισμόν της Ύπεραγίας Δεσποίνης ήμών και Άειπαρθένου Μαρίας, 3, 7. – Άγίου **Ιωάννου του Χρυσοστόμου**, Εις τὸ Άγιον Πάσχα, 4, 19. – Άριστομένους **Κ. Ματσάγγα**, «*Επόμενοι τοῖς άγίοις Πατράσι...*», 6, 8. – Άρχιμ. Έπιφανίου **Οικονόμου**, Η μουσική της Εκκλησίας όσση στην έρημο των αισθήσεων του σύγχρονου κόσμου, 7-8, 16. – Άγίου **Κυρίλλου** Άλεξανδρείας, Όμιλία εις την Μεταμόρφωσιν, 7-8, 19. – Μητροπ. Έρζεγοβίνης **Άθανασίου**, Η περί Θεοτόκου διδασκαλία του άγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, 7-8, 23. – Κων. Β. **Ζορμπά**, Εκκλησία και φυσικό περιβάλλον (κατηχητικό, βοηθητικό υλικό για μαθήματα περιβαλλοντικής άγωγής), 9, 23. – 1η Σεπτεμβρίου – Ημέρα Περιβάλλοντος, 9, 24. – Άγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος εις τὰ Γενέθλια του Σωτήρος, 12, 15.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μητροπ. Ναυπάκτου **Ίεροθέου**, Προβλήματα του παρόντος αιώνας, 1, 6. – Άγίου **Ίσαάκ του Σύρου**, Τὸ πνεύμα της ταπεινής άγάπης, 1, 29. – Κων. Π. **Παπαθανασίου**, Ποιός είναι ό Ίησοῦς Χριστός – Ένα βοήθημα για την Κατήχηση, 3, 9. – Ευσταθίου **Κ. Γιαννή**, Η εικόνα ως καινή θεολογική γλώσσα, 3, 11. – Προκήρυξη διαγωνισμού για την εβδομάδα ιερατικών κλίσεων, 4, 28. – Άπ' όσα μᾶς γράφουν, 7-8, 38. – Ιστορίες από τὸ

Γεροντικό, 9, 17. – Εκκλησία και κοινωνική ένταξη άτόμων με ειδικές ανάγκες, 10, 13. – Σέργιου **Βοῦλα**, Ναός άγίου Νικολάου: Η όρθόδοξη παρουσία στην καρδιά της Νέας Ύόρκης, 10, 19. – Άρχιμ. Ίγνατίου **Δ. Σωτηριάδη**, Η εικόνα της Παναγίας Συνηγόρου στην πρεσβύτερα Ρώμη, 11, 9. – Άριάδνης **Σαραντουλάκου**, Οικογένεια και γάμος, 11, 11· 12, 22. – Αιμοδοσία: Σταυροφορία άγάπης, 11, 19. – Άρχιμ. Άγαθαγγέλου **Χαραμαντίδη**, Εκκλησία, κοινωνία και κόσμος, 12, 9. – Άριστομένους **Κ. Ματσάγγα**, Η δία, 12, 16. – Θεοδώρου **Ί. Ψαριώτη**, Έκαστον των υπό σου γενομένων κτισμάτων, 12, 20.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

(Συντάκτης: Μανώλης **Μελινός**)

Η διάθλασις του αιώνιου... – Από τὸ εφήμερο στο άθνατο. – Πόδι και... χιλιετία, 1, 28. – Έ! Πά σταθεῖτε..., 1, 29. – Του Άκαθίστου τὸ δίδαγμα... – Την 19ην του μηνός Ρετζέπ. – Διογένη, ως έδῶ! 3, 26. – Ουαί... μῖν, 3, 27. – Ο θρίαμβος του νοήματος της ζωής. – Οι Έλληνες της Άναστάσεως, 5, 28. – Επί πτερύγων... άγγέλων! – Άνθη και ζιζάνια και... άνοια! – Πετραμένα δάκρυα, 5, 29. – Οι σύγχρονοι σταυροφόροι. – Ο Χριστός στη δημοκρασία... – Παρά ένα, όγδοήζοντα..., 9, 28. – «*Θέλω νά έχω κάτι νά τρώω...*», 9, 29. – Πότε, μᾶ πότε επιτέλους; – Εῖθε και ήμεῖς, όμοίως... Βγάζει δέν βγάζει εἶδηση! – Η νέα φωνή του Στίβεν Χόκινγκ... 10, 28. – Δῶρα σε Μπούς, Σημίτη και Μπῖν Λάντεν! – Τὸ γλωσσάρι του Ίσλάμ. – Η Μάνα μας, 11, 28. – Οι λόγες του πολέμου στον ναό της ειρήνης. – «*Άγόρασα τὸν δαίμονα για νά... παίξω!*» – «*Τὴ γλώσσα μου έδωσαν ελληνική...*», 12, 26. – Μάτια γεμάτα ταίμεντο... – Ύδρόγειος 2001-2002 μ.Χ., 12, 27.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ - ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Γ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο: Τὸ Μυστήριο της Θείας Εύχαριστίας, 9, 25. – Πρόσκληση Γεν. Συνέλευσης του Ι.Σ.Κ.Ε., 11, 15.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (ΚΗΡΥΓΜΑ)

(Συντάκτης: Άρχιμ. Χρυσόστομος **Τριανταφύλλου**)

Στις σελίδες: 1, 27· 2, 28· 3, 29· 4, 29· 5, 26· 6, 29· 7-8, 40· 9, 26· 10, 27· 11, 27· 12, 25.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Στις σελίδες: 2, 29· 3, 28· 5, 27· 7-8, 39.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Στις σελίδες: 1, 30-31· 2, 30-31· 3, 30-31· 4, 30-31· 5, 30-31· 6, 30-31· 7-8, 42-43· 9, 30-31· 10, 30-31· 11, 30-31· 12, 30-31.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρήστος Μπόνης

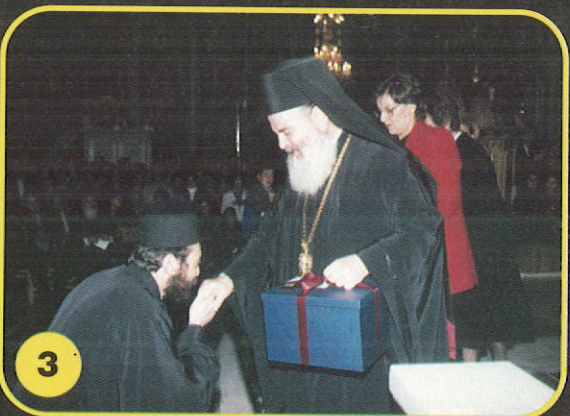
Εορτασμός της επέτειου της 28ης Οκτωβρίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (28.10.2001)

1

2

3

4

1 Έορτή του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου (21.10.2001)

2 Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ της Εκκλησίας της Ελλάδος και του Όργανισμού «Αθήνα 2004» (12.11.2001)

3 Τιμητική εκδήλωση για τους έθελοντες αιμοδότες της Τεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών στον Ιερό Ναό Αγ. Παντελεήμονος Αχαρνών (12.11.2001)

4 Από τη Διαβεβαίωση του νέου Γενικού Διευθυντού της Αποστολικής Διακονίας Πανοσιολογιωτάτου Αρχιμ. Αγαθαγγέλου Χαραμαντίδη (14.11.2001)

Ειρηνική επίσκεψη τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος

Φωτογραφίες: Χρήστος Μπότης

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX.: 7218336
ISSN 1105-7203

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟ
ΤΕΛΟΣ
Από το: *Εκκλησιαστική*
www.ekklisia.gr

ΕΛΤΑ
Hellenic Post